

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913. Första kammaren. Nr 12.

Lördagen den 8 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes ett ingivet läkareintyg så lydande:

Att landshövdingen m. m. *F. Holmquist*, som sedan den 4 innevarande mars på grund av influensa varit befriad från riksdagsarbetet, under ytterligare tre dagar är i behov af ledighet, intygar.

Stockholm den 7 mars 1913.

Gustaf Windahl.
Leg. läkare.

Justerades protokollet för den 1 i denna månad.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtande nr 8, angående regleringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel; ävensom

bevillningsutskottets betänkande nr 2, angående tull och skatt å socker m. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran Första kammarens andra tillfälliga utskotts under gårdagen bordlagda utlåtande nr 4.

Föredrogs ånyo Första kammarens första tillfälliga utskotts den 1 och 4 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 7, i anledning av en av herr Lindhagen inom Andra kammaren väckt motion, nr 153, om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att den till städerna under villkor av oförytterlighet donerade jord ej må avhändas städerna utan Riksdagens samtycke m. m.

Angående dispositionen av viss till städerna donerad jord.

Angående
dispositionen
av viss till
städerna done-
rad jord.

(Forts.)

I en inom Andra kammaren väckt motion, nr 153, vilken hänvisats till nämnda kammars fjärde tillfälliga utskott, hemställde herr *Lindhagen*, att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att den till städerna under villkor av oförytterlighet donerade jord ej finge avhändas städerna utan Riksdagens samtycke, samt att ett övervägande jämväl måtte äga rum, huruvida ej dispositionen över denna jord borde, såvitt på staten ankomme, närmare ordnas genom nya föreskrifter, utfärdade under medverkan även av Riksdagen.

Med anledning av herr *Lindhagens* förevarande motion nr 153 hade Andra kammars fjärde tillfälliga utskott i avgivet utlåtande hemställt, att Andra kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att dispositionen över den till städerna under villkor av oförytterlighet donerade jorden måtte, såvitt på staten ankomme, närmare ordnas genom nya föreskrifter, utfärdade under medverkan även av Riksdagen.

Sedan Andra kammaren bifallit sitt tillfälliga utskotts ifrågasvarande hemställan samt detta kammars beslut delgivits Första kammaren, hade denna kammare hänvisat ärendet till förberedande behandling av sitt första tillfälliga utskott, vilket i nu föredragna utlåtande på återopade skäl hemställt, att Första kammaren måtte på det sätt biträda Andra kammars i ärendet fattade beslut, att Första kammaren för sin del beslutade, att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, huruvida ej beträffande städernas disposition av den till dem under villkor av oförytterlighet donerade jord sådana villkor och förbehåll borde uppställas, att denna jords ändamål att bereda städerna varaktig nytta upprätthölles.

Reservation hade avgivits av herrar *Stadener*, *Sandler* och *Oscar Olsson*, vilka anfört följande:

»Då vi anse, att dispositionen över i motionen omfördad egendom bör ordnas genom författning, tillkommen jämväl under Riksdagens medverkan, få vi under hänvisning till den utredning och motivering, som Andra kammars fjärde tillfälliga utskott förbragt, hemställa, att Första kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att dispositionen öfver den till städerna under villkor av oförytterlighet donerade jord måtte, såvitt på staten ankommer, närmare ordnas genom nya föreskrifter, utfärdade under medverkan även av Riksdagen.»

Herr *Sandler*: Herr talman! Såsom kammaren behagade finna synnes denna fråga nu komma att ligga, vad Riksdagen beträffar, ungefär i samma läge som år 1911. Det råder enighet, såvitt jag förstår, i själva huvudsaken, nämligen att frågans stora vikt gör en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om betryg-

gande bestämmelser erforderlig beträffande de under villkor av oförytterlighet till städerna donerade jordar. Men skiljaktiga meningar finnas beträffande frågan om Riksdagens medverkan eller icke vid avfattande av dessa bestämmelser. Då jag hör till reservanterna, som anse att Första kammaren nu bör biträda vad Andra kammaren beslutit i frågan, skall jag be få anföra de skäl, vilka bestämt mig för denna ståndpunkt.

Först och främst anser jag, att de stora samhällsvärden, varom här är fråga, nämligen icke mindre än 80 procent av städernas halva markareal, utgöra ett starkt motiv för att Första kammaren ej avsäger sig sin medverkan i syfte att dessa värden må bevaras och användas till varaktig nytta. Första kammaren bör, synes mig, ej vara mindre samhällsbevarande än den Andra.

Och för det andra förefaller det mig som om ett biträdande av Andra kammarens beslut skulle gå i samma riktning som det beslut, som Riksdagen fattat beträffande en annan fråga, nämligen frågan om de allmänna donationer och stiftelser, om vilka Riksdagens båda kamrar på lagutskottets förslag den 15 februari detta år beslöto att skriva till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes taga under omprövning frågan om anordnande av kontroll från statens sida över värden och förvaltningen av dessa donationer och för Riksdagen framlägga förslag till laghetsbestämmelser i ämnet. Denna sistnämnda fråga är åtminstone besläktad med den som nu föreligger, och det synes som om Riksdagens medverkan skulle vara ännu angelägnare och mera motiverad, då det gäller kronans egna donationer, än i fråga om de donationer, som omförmälas i det beslut, som jag nyss berört.

Visserligen har det, som vi alla veta, rått konstitutionella betänkligheter i fråga om att biträda Andra kammarens beslut beträffande städernas donationsjordar, och jag behöver här icke upprepa, vad som vid 1911 års riksdag anfördes härom. Men dessa konstitutionella betänkligheter borde nu ha förlorat det mesta av sitt fotfäste, sedan Kungl. Maj:t själv uttalat sig i samma riktning som Andra kammaren uti en proposition rörande försäljning av donationsjordar under Sala stad, vilken proposition nu ligger under utskottets prövning. I denna proposition har regeringen uttalat, att Riksdagens samtycke bör inhämtas i avseende å den ifrågasatta dispositionen av denna jord. Det synes mig icke vara något skäl, att Riksdagen eller Första kammaren skulle i denna fråga vara mera konungslig än Kungl. Maj:t själv.

Slutligen förefaller det mig som skulle starka lämplighetskäl tala för att nu bringa denna fråga något närmare en slutlig lösning. Detta synes mig endast kunnat ske genom att biträda Andra kammarens beslut. Genom ett bifall till utskottets förslag faller antagligen även i år frågan om en skrivelse med påföljd att frågans lösning ytterligare fördröjes, och att även en hel del små detaljfrågor i avseende å dessa donationsjordar komma att dragas un-

Angående dispositionen av viss till städerna donerad jord.
(Forts.)

*Angående
dispositionen
av viss till
städerna done-
rad jord.
(Forts.)*

der både regeringens och Riksdagens prövning till onödig tidsutdräkt för vederbörande. En författning bör nämligen, såsom också uttalas i Andra kammarens motivering, avfattas så, att icke varje liten fråga beträffande dessa jordar skall behöva dragas under Riksdagens prövning.

Då alltså enligt min mening både sakskalet och lämplighetsskalet tala för att Första kammaren nu biträder, vad Andra kammaren beslutit, skall jag be, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Hallberg: Den föreliggande frågan är ju gammal och har varit på tal åtskilliga gånger. Städernas rätt att avhända sig donationsfastigheter är reglerad genom kommunalförordningens för stad bestämmelser i 74 §, där det säges, att Kungl. Maj:ts prövning och fastställelse erfordras angående »försäljning, pantförskrivning eller utbyte av sådan staden tillhörig fastighet, som för något dess gemensamma nytta avseende ändamål, genom gåva eller testamente staden tillfallit, ävensom överenskommelse, som medför förändring i de rättigheter, staden till sådan fastighet äger.» Detta lagrum gäller donationsjordar i allmänhet, alltså icke endast sådana jordar, som kommit i städernas ägo genom gåva av kronan, utan ock jordar, som enskilde till städerna donerat. Och beträffande prövningen av ansökningar, såvitt angår jordar som tillfallit städerna från kronan, är det genom kungl. brevet den 27 januari 1899 bestämt, att i varje särskilt fall skall efterses, huruvida avhändandet av sådan donationsjord är förenlig med stadens intressen eller därigenom allt fortfarande donationens ändamål vidmakthålles. Men en dylik prövning är ovedersägligen tillhörande området för Konungens ekonomiska lagstiftningsrätt, vare sig att denna prövning avser jordar, som tillhört kronan, eller jordar, som tillhört enskilde. Andra kammaren har nu beträffande donationsjordar, som tillhört kronan, ifrågasatt att städernas disposition av sådana jordar skulle ordnas genom föreskrifter utfärdade jämväl av Riksdagen, men detta skulle givetvis innebära ett Riksdagen inskridande på ett lagstiftningsområde, som enligt grundlagen är Konungen förbehållet, någonting som utskottet icke kunnat förorda. I detta avseende är att åberopa 1911 års konstitutionsutskotts utlåtande därom att dessa frågor höra till Konungens ekonomiska lagstiftningsrätt.

Ser man åter på sakens realitet, kan det ju med största fog ifrågasättas, huruvida det är lämpligt att genom en lag för hela riket ordna frågan om städernas dispositionsrätt till de jordar som det gäller, då man vet att förhållandena i de särskilda städerna äro ytterst skiftande och dessutom i varje särskilt fall så många olika anledningar kunna åberopas till stöd för en stadens rätt att avhända sig jordar. Utskottet har däremot ansett lämpligt att hos Kungl. Maj:t hemställa, att han vid utövningen av den honom förbehållna ekonomiska lagstiftningsrätten måtte i varje sär-

skilt fall något strängare än nu tillse, att genom en donationsjords avhändande donationens ändamål icke förryckes d. v. s. att köpeskillingen för en sådan försåld jord kommer städerna varaktigt till godo, någonting som tydligen är något helt annat än vad som från Andra kammaren ifrågasatts.

Nu invändes det att det här gäller blott jordar som tillhört kronan, det säges nämligen »såvitt på staten ankommer» i Andra kammarens beslut. Man syftar naturligtvis därpå att genom medgivande att sälja jordar, som tillförne tillhört kronan, men över vilka kronan ej avsagt sig sitt dominium, man bryter mot regeringsformens 77 §, som innehåller förbud att avhända kronan dessa fastigheter. Härtill bör ju med fog kunna svaras, att om under utövningen av denna lagstiftningsrätt brott äger rum mot nämnda paragraf i regeringsformen, anvisar regeringsformen andra korrektiv att vinna rättelser i detta stycke. Rättelse vinnes enligt min mening icke på det sätt, Andra kammarens beslut anvisar.

Nu nämnde den ärade talaren nyss, att denna fråga vore av så stor vikt och rörde sig om så stora värden som dessa donationsjordar representera, att Riksdagen därför hade anledning att inskrida. Men den synpunkten får väl ej vara avgörande då det gäller att tolka en grundlag, utan den tolkningen får väl ske oberoende av de större eller mindre materiella värden som äro i fråga. Talaren anställde vidare en jämförelse med ett beslut, som kammaren nyss fattat angående tillsyn över fromma stiftelser och donationer, föranlett av en motion av herr Westman i Andra kammaren. Men härvid vill jag fästa uppmärksamheten på att dessa saker äro någonting helt olika. Det antydda riksdagsbeslutet innefattar en framställning till Kungl. Maj:t om anordnande av tillsyn från statens sida över värden och förvaltningen av donerade medel och stiftelser, en tillsyn, för vilken dessa stiftelser för närvarande ej äro föremål. En sådan lagstiftning är någonting fullt jämförligt med t. ex. tillsynen över försäkringsanstalter och tillsynen över penningeverk, som emottagna medel av allmänheten. Dessutom är att bemärka att den motion, som föranledde detta riksdagsbeslut, är mycket intimt förknippad med frågan om beredande åt dylika fromma stiftelser av en viss rättslig ställning, som de icke äga. Det har emellertid ansetts, att en dylik tillsyn kunde ävägabringas utan avbidan på att denna rättsliga ställning bliver ifrågavarande stiftelser beredd. En dylik fråga tillhör tydligen icke Konungens ekonomiska lagstiftningsområde utan bör ordnas genom lag, stiftad av Konung och Riksdag gemensamt.

Vidare nämnde den ärade talaren, att Kungl. Maj:t helt nyss i en proportion till Riksdagen just övergivit den ståndpunkten, att dylika frågor tillhörde Konungens ekonomiska lagstiftningsrätt, eftersom Kungl. Maj:t underställt Riksdagen frågan om rätt för staden Sala att avhända sig donationsjordar. Men enligt grundlagen är det ju så, att Konungen är oförhindrad att även på det

Angående dispositionen av viss till städerna donerad jord.
(Forts.)

Angående
dispositionen
av viss till
städerna done-
rad jord.
(Forts.)

ekonomiska lagstiftningsområdet underställa Riksdagen frågor som Kungl. Maj:t anser lämpligen böra komma under Riksdagens prövning. Detta är en sak, en annan är, att Riksdagen skulle på eget initiativ inskrida på ett utom Riksdagens befogenhet liggande lagstiftningsområde.

Jag hemställer om bifall till utskottets betänkande.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på föreliggande utlåtande yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock av herr Sandler, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varaf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad Första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservation.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja 79;

Nej 32.

Som Andra kammarens i ämnet fattade beslut således icke blivit oförändrat antaget, skulle jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen ärendet till Andra kammaren återlämnas för vidare behandling.

Herr statsrådet *Schotte* avlämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

nr 98, angående rätt för vissa tjänstemän att för avlöningsförhöjning tillgodoräkna sig tid, varunder tjänstledighet åtnjutits för fullgörande av värnplikt; och

nr 99, angående ändring av 9 och 12 §§ i avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar den 15 november 1907.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 4 och 5 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 36, i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om gemensamhetsfiske, lag om ändrad lydelse av 11 kap. 13 § rättegångsbalken och lag om ändrad lydelse av 10, 13 och 14 §§ i lagen den 27 juni 1906 om rätt till fiske, *dels* och en i ämnet väckt motion.

I en till Riksdagen den 31 december 1912 avlåten, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 6, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit Riksdagen antaga vid propositionen fogat förslag till lag om gemensamhetsfiske, lag om ändrad lydelse av 11 kap. 13 § rättegångsbalken och, lag om ändrad lydelse av 10, 13 och 14 §§ i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en i anledning av ifrågavarande proposition inom Andra kammaren av herr *Erlansson* väckt motion, nr 240, däri hemställts, att Riksdagen måtte besluta, att första punkten i 38 § av den föreslagna lagen om gemensamhetsfiske skulle erhålla följande lydelse:

Böter som ådömas enligt 37 §, skola tillfalla den eller dem, vilkas rätt blivit förnärad.

Utskottet hade på angivna skäl hemställt, att Riksdagen, med tillkännagivande att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke kunnat i oförändrat skick av Riksdagen bifallas, måtte, i anledning av densamma och med avslag å den av herr *Erlansson* väckta motionen, för sin del antaga förslag till 1) lag om gemensamhetsfiske, 2) lag om ändrad lydelse av 11 kap. 13 § rättegångsbalken och 3) lag om ändrad lydelse av 10, 13 och 14 §§ i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske, på sätt utlåtandet utvisade.

Vid föredragningen av utlåtandet begärdes ordet av

Herr Tamm, som yttrade: I avseende å föredragningen av föreliggande utlåtande hemställs,

att lagförslagen måtte föredragas vart för sig samt förslaget till lag om gemensamhetsfiske paragrafvis sålunda, att först föredrages § 1, därefter § 11, vidare övriga paragrafer i nummerföljd och därefter slutstadgandet samt sist ingressen och rubriken;

att vid behandlingen av § 1 diskussionen må röra sig om utlåtandet i dess helhet;

att lagförslagets text ej må uppläsa i andra delar än sådana, beträffande vilka uppläsning begäres;

att, för den händelse ett eller flera av lagförslagen komma att till någon del återrimetteras, utskottet lämnas öppen rätt att

vid ärendets förnyade behandling i avseende å de delar, som blivitt med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föränledas;

att utskottet bemyndigas vidtaga de ändringar i numreringen av paragrafer och moment, som kunna föränledas av kamrarnas beslut; samt

att sedan alla lagförslagen blivitt genomgångna, utskottets hemställan föredrages.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

*Angående
lagförslag om
gemensam-
hetsfiske.*

Utskottets under 1) upptagna förslag till lag om gemensamhetsfiske.

1 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

År fiskevatten oskift eller eljest tillhörigt två eller flera, må delägarna besluta, att fisket i vattnet skall vara gemensamhetsfiske. För beslutets giltighet erfordras fastställelse av Konungens befallningshavande.

Gemensamhetsfiske skall, efter vad delägarna besluta, inrättas för visst antal år, minst tio och högst tjugufem.

Friherre Silfverschiöld: Vid den förberedande behandling av detta lagförslag å avdelningen deltog jag ett par gånger och jag må gärna tillstå, att jag ställde mig mycket tveksam mot ifrågavarande lagförslag, men hade dock troligen, om jag varit med vid slutbehandlingen, kommit till samma resultat som utskottet.

Jag vill nu framhålla en del synpunkter på det att herrarna icke må tro att lagen är så utmärkt som det måhända framträder i motiveringen. År 1909 framkom en lag mycket liknande denna och behandlades av lagutskottet. Detta utskott var ganska skarpt i sin kritik över berörda lagförslag och avstyrkte frågan helt och hållet, varefter förslaget avlogs i båda kamrarna. Bland lagutskottets anmärkningar förekom särskilt att utskottet ansåg att lagen vore svår att tyda av alla dem, vilka egentligen skulle begagna sig av densamma. Vidare framhölls att lagen innehöll för många paragrafer m. m. Jag vill nu framhålla, att en del av dessa anmärkningar fortfarande kvarstå, om än man får medgiva att en del förbättringar dock innehållas i det föreliggande förslaget. Vad emellertid paragrafernas antal angår är det ett faktum, att deras antal i stället för att minskas har i detta förslag ökat, och jag kan icke finna annat än att lagen är ganska svår att tyda: det har ibland de jurister, som suttit i utskottet, rätt ganska olika åsikter i avseende å tydningen utav en del paragrafer i lagförslaget. Då kan man förstå, att när lagen kommer ut till menige man, skall den nog icke bliva så lätt att tyda som önskligt varit.

Vidare vill jag framhålla en svårighet, som herrarna må hända observerat vid förslaget genomläsande, att i detsamma förekomma en mängd olika rösträttsberäkningar, såsom kvalificerad rösträtt, majoritetsrösträtt o. s. v. Dessa olika slags rösträttsförslag äro icke samlade i en enda paragraf, som helt säkert skulle gjort det hela tydligare, utan de stå här och var uppräknade uti olika paragrafer. Emellertid har denna gången införts en liten förändring i förslaget mot förra gången, i det att man nu infört rubriker i lagen, och jag förmodar att detta från vederbörligt håll ansetts skola förenkla densamma. Jag tror dock icke att så skett, svårigheterna kvarstå och lagen är ofta svår att överskåda.

Nu har utskottet här givit en vacker motivering, då utskottet bland annat förklarar detta förslag vara icke obetydligt överlägset det förra. Att utskottet gjort så har naturligtvis berott på att man önskar få lagen igenom, och man anser väl att det blir svårt att få någon bättre än den som nu föreligger, vartill kommer att från många håll höras krav på en sådan lag för att vi en gång må få dessa fiskeförhållande ordnade.

Vad nu själva lagen angår, har min tvekan rört just en av lagens hufvudprinciper, som enligt min mening innefattar ett bestämt intrång i äganderätten. Om vi tänka oss t. ex. att någon av eder, mina herrar, köpt en villa belägen vid sjö för att även kunna ägna sig åt fiske, så kan en svag majoritet av de andra strandägarne tvinga eder att avstå från edert fiske och utarrendera detsamma. Detta är väl ändå, det måste medgivas, ett betydligt intrång på äganderätten. Dock kan jag vara med om denna inskränkning i äganderätten av tre skäl. Det första är att det visat sig ett verkligt behov att här få en lag till stånd, och jag tror ej att man kan få någonting ordnat på detta område utan att en dylik inskränkning måste kunna ske. Vidare av det skälet att i dessa fiskevatten är ofta vattnet odelat, så att det är så att säga en samegendom, och att de olika ägarna av denna egendom helt säkert på det nu föreslagna sättet på den enklaste vägen få den största möjliga valuta. Och vidare vill jag såsom ett tredje skäl framhålla vad som, då denna fråga senast behandlades här, uttalades av en framstående representant på stockholmsbänken just med tanke på den tillämnade inskränkningen i äganderätten: för att bryta udden av det anlopp mot äganderätten, som man så ofta märker på olika områden, måste man göra en inskränkning i densamma av hänsyn till andra och till det allmänna bästa. Detta har måhända sin riktighet i denna fråga, och har jag böjt mig för detta uttalande.

Det mål man med lagförslaget vill nå är ju att här i vårt land få infört ett rationellt och mera lönande fiske. Jag tror dock, att man icke kan nå detta mål så, som man tänkt sig, till följd af en bestämmelse i paragraf 3, som herrarne helt säkert läst, av innehåll att strandägare med sitt husfolk har metesrätt i honom

*Angående
lagförslag om
gemensam-
hetsfiske.
(Forts.)*

Angående
lagförslag om
gemensam-
hetsfiske.

(Forts.)

tillkommande vatten. Detta skulle ju vara såsom en liten ersättning för intrånget på äganderätten; men jag tror, att man med denna bestämmelse ej når det mål man vill komma till. Nu kan man visserligen tänka sig, att genom ett kontrakt skulle kunna träffas den överenskommelsen, att ingen får meta, men då skall varenda delägare gå in på överenskommelsen, och det ställer sig svårt att komma till sådan enighet. Om vi tänka oss, hur det ställer sig i praktiken, äro i allmänhet våra insjöar oskiftade vatten, d. v. s. varje strandägare har rätt att fiska var han vill i sjön. För att något skall kunna vinnas, har man vid uppgörandet av detta lagförslag tänkt sig, att fisket bör utarrenderas åt en person, som intresserar sig för fisket. Arrendatorn sätter ut vasar här och var i sjön för att skydda fisket och få det mera givande. Hava vi nu denna metesrätt fortfarande tillåten för strandägare och hans husfolk, är det ju ej något hinder för dessa personer att fara ut och meta var som helst i sjön. Jag vågar påstå, att detta är en betänkelig sak och gör betydligt intrång för arrendatorn, som har fisket i sjön. Vi kunna tänka oss, att han redan börjat inplantera t. ex. foreller eller laxöring eller andra fina fisksorter. Om herrarne varit med därom, veta nog herrarne, att fiskar av sådant slag äro lätta att meta upp, och skulle strandägarna hava rätt att meta, skulle de meta upp högst betydligt av sådan fin fisk och sålunda helt och hållet omintetgöra vad man velat vinna genom lagen. Inom utskottet har man emellertid ansett, att det nu ej skulle vara möjligt att i lagen få intaget förbud mot metning. Måhända blir det lättare i en framtid, sedan upplysningen stigit, så att var och en förstår, att upprätthållande av ett sådant förbud skulle vara det bästa.

Jag tror, som sagt, att det ej blir så lätt att få fisket utarrenderat och nå dit man vill. Det blir nog ganska svårt att få personer att lägga ned större kapital för att driva fram vårt fiske, som man tänkt sig.

Nu är det många, som tro, att denna lag gäller endast insjöar, men så är ej fallet. Den gäller nog hela vårt land, även kusterna; ty när Riksdagen skrev och begärde ett lagförslag i detta ämne, skulle det gälla, sade Riksdagen, såväl insjöarna som östersjökusten. Nu vet jag visserligen att man på västkusten är rädd för, att lagen skall träda i kraft där. Jag tror emellertid ej, att den i praktiken kommer att användas där nere.

Vid betänkandet ha fogats två reservationer, den ena av ett par ledamöter från denna kammare, och den andra av en del andrakammarledamöter. Den senare reservationen anser jag till sin princip vara oantaglig för oss. Den går nämligen ut på att införa en helt annan rösträtt så till vida, att man vid fattande av beslut i fråga om införande av gemensamhetsfiske skulle begagna sig av rösträtt per capita.

Ja, det finnes nog helt säkert flera anmärkningar emot denna

lag. Jag skall emellertid för min del nu ej utlåta mig på några flera. Och oaktat jag har de angivna betänkligheterna, vill jag med min röst stödja förslaget och ber jag att få yrka bifall till 1 §.

Angående
lagförslag om
gemensam-
hetsfiske.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning godkändes den föreliggande paragrafen.

11 och 2 §§.

Godkändes.

3 §.

Ifrågavarande paragraf lydde:

(i Kungl. Maj:ts förslag)

Utan hinder av att gemensamhetsfiske nyttjas av delägarna i bolag eller upplåtits på arrende have delägare rätt att själv och med sitt husfolk *idka mete i honom tillkommande vatten*. Gemensamhetsfiske, som skall brukas av delägarne var för sig enligt fastställd plan, må ej, innan plan blivit fastställd, nyttjas annorledes än nu sagt är.

Såsom mete är ej att anse fiske med ståndkrok, långrev, utter, drag eller svirvel, ej heller slantning.

(i utskottets förslag)

Utan hinder av att gemensamhetsfiske nyttjas av delägarna i bolag eller upplåtits på arrende have delägare rätt att själv och med sitt husfolk *i honom tillkommande vatten idka mete ävensom, där delägarna därom enhälligt överenskomma, fiske med drag och svirvel*. Gemensamhetsfiske, som skall brukas av delägarna var för sig enligt fastställd plan, må ej, innan plan blivit fastställd, nyttjas annorledes än nu är sagt.

Såsom mete är ej att anse fiske med ståndkrok, långrev, utter, drag eller svirvel, ej heller slantning.

Herr statsrådet Sandström: Utskottet har här föreslagit en förändring i Kungl. Maj:ts förslag, äsyftande utsträckt rätt för delägare i gemensamhetsfiske att fiska i dem tillkommande vatten. Utskottet tillstyrker nämligen en utvidgning på det sätt, att det skulle tillkomma dem rätt icke blott att idka mete, utan även att under viss förutsättning idka fiske med drag och svirvel. Förutsättningen är, att samtliga delägarne komma överens om, att ett sådant tillstånd skall gälla.

Nu kan man ju hava olika meningar om, huru långt förbehållet för de enskilda delägarne skall sträckas, och jag har för min del varit ganska tveksam, var gränsen bör gå. Det kan anföras mycket

Angående
lagförslag om
gemensam-
hetsfiske.
(Forts.)

goda skäl både för den ena och för den andra ståndpunkten, och jag har ingenting att anmärka emot, att utskottet i detta avseende gått ett steg längre än Kungl. Maj:ts förslag, i synnerhet som steget är ganska litet, enär det för rätten att fiska med drag eller svirvel förutsatts överenskommelse mellan samtliga delägarne. I själva verket torde ej heller Kungl. Maj:ts förslag lägga hinder i vägen för en dylik överenskommelse.

Emellertid har utskottets förslag blivit så formulerat, att jag fruktar, att bifall därtill komme att medföra ganska ofördelaktiga konsekvenser. Det är nämligen förutsatt i utskottets förslag, att delägarne, även sedan fisket är utarrenderat, skola kunna sins emellan överenskomma om rättighet att fiska med drag eller svirvel, och detta utan arrendatorns hörande. Även om sådant låter sig göra, när det uttryckligen utsäges i lagen, så att arrendatorn vet, under vilken risk han arrenderar, kommer det i regel att få ganska ofördelaktiga verkningar för delägarne själva, enär arrendatorn, som alltid kommer att stå inför utsikten, att delägarne när som helst kunna komma överens om rätt för dem själva att fiska med drag eller svirvel, måste giva ett så mycket lägre arrendeanbud, som svarar mot denna risk. För denna minskning av arrendet komma delägarne i många fall ej att kunna uttaga valuta genom att begagna fiske med drag och svirvel. Ty om en enda delägare vägrar att överenskomma härom, går det ej, och i det fall att en delägare arrenderar fisket, aktar sig nog denne att komma överens med de övriga om, att dessa skola få fiska med drag och svirvel. Det förefaller mig därför, som om, därest man i sak vill vara med på vad utskottet föreslagit, någon omformulering av den ifrågavarande bestämmelsen är nödvändig i den riktning, att en sådan överenskommelse, som däri omnämnes, måste ske, innan utarrendering ägt rum.

Herr Fahlén: Då utskottet föreslog det tillägg i 3 §, om vilket herr statsrådet nyss talat, utgick utskottet från den förutsättningen, att, med den formulering Kungl. Maj:ts förslag hade, delägarne vore betagna rätten att utsträcka sin fria fiskerätt utöver mete, och vid sådant förhållande ansågs det nödvändigt att göra ett tillägg för tillgodoseende av en ökad fri fiskerätt, därest delägarne skulle vara eniga därom. Man fäste sig också vid, att två ledamöter av lagrådet framhållit, att det möjligen skulle vara ändamålsenligt att rent av utsträcka den fria fiskerätten till att obetingat omfatta fiske med drag och svirvel. Så långt ville utskottet emellertid icke gå, men ansåg, att därest alla delägarne voro ense att utsträcka den fria rätten till att omfatta fiske med drag och svirvel, det icke borde vara dem betaget. Och med den utgångspunkt, som utskottet hade vid sin tolkning av 3 §, var det nödvändigt att söka få ett tillägg till paragrafen ungefär av det innehåll, som utskottet här föreslagit.

Detta är nu den formella grunden för detta tillägg.

Det ifrågasattes inom utskottet, att man skulle begränsa bestämelsen så, att överenskommelse icke skulle kunna fattas annat än vid det tillfälle, då gemensamhetsfiske beslöts, och naturligtvis då också, att denna överenskommelse skulle bliva giltig under hela arrendetiden, därest fisket utlämnades på arrende; men detta blev i allt fall icke utskottets beslut.

För att nu tala om själva saken, så synes det mig som om det skulle vara önskvärt att få ett sådant tillägg, för den händelse utskottets uppfattning av Kungl. Maj:ts förslag och dess innebörd är riktig. Det händer ju på sina ställen, att fiske med drag och svirvel är lika värdefullt såsom förströelse som mete, och det kan hända, att förhållandena kunna vara sådana, att fiske med drag och svirvel är mindre skadligt för fiskevärden än mete, eller att fiske med drag och svirvel rent av är nyttigt för fiskevärden, vilket mete icke alltid är. Från denna synpunkt synes mig, att det ej skulle kunna göras invändningar mot de realskäl, som gjort sig gällande i utskottet, men vad den formella sidan beträffar tror jag, att vi måste gifva herr statsrådet rätt däri, att avfattningen ej är så lycklig, vilket jag för övrigt hade någon känsla av förut.

Om kammaren vill dela utskottets ståndpunkt i saken, torde detta icke kunna taga sig lämpligare uttryck, än att kammaren beslutar återremittera paragrafen till utskottet för att söka få till stånd en formulering, som är tillfredsställande, och för att på samma gång frågan må bliva föremål för en noggrannare omprövning, än som förut kommit densamma till del i utskottet. Jag yrkar återremiss af 3 §.

Herr Andersson, Karl: Såsom speciellt fiskeriintresserad blev jag synnerligen glad, när jag fick se, att utskottet tillstyrkt denna lag, men jag blev ganska betänksam, när jag såg tillägget i 3 §. Såsom här redan blivit framhållet, medför metesrätten ovedersägligen betydlig olägenhet, då det gäller att tillämpa den här lagen; och jag tror för min del, att, om denna paragraf antages, Riksdagen får vara beredd på att i en rätt snar framtid bliva nödsakad att ändra paragrafen i den riktning, att metesrätt icke skulle kunna i så stor utsträckning, som förslaget avser, få av strandägare utövas vid gemensamhetsfiske.

Jag trodde först, att det tillägg, som utskottet gjort, knappt skulle hava någon reell innebörd, men genom denna diskussion har det blivit tydligt, att så skulle vara fallet. Tillägget skulle alltså innebära en utvidgning av metesrätten, och under sådana förhållanden måste jag vara motståndare till detta tillägg. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Larsson, Knut: Jag har en motsatt åsikt mot de föregående talarne med avseende på lämpligheten av denna metes-

*Angående
lagförslag om
gemensam-
hetsfiske.
(Forts.)*

Angående
lagförslag om
gemensam-
hetsfiske.
(Forts.)

rätt. Jag tror, att just för att inom insjöarna få till stånd gemensamhetsfiske, det är av allra största vikt, att metesrätt och även rätt att fiska med drag och svirvel medgivas. Jag tror, att ett rationellt fiske skulle i hög grad motverkas, om det för en enskild fiskeägare bleve alldeles förbjudet att gå ned till sjön och meta eller att ro drag. Dessutom veta vi, att själva yrkesfisket i insjöarne sker med ryssja och långrev, och under sådana förhållanden går det mycket lättare att få till stånd ett gemensamhetsfiske och att kunna sköta detta bra, om menige man får rätt att hava sin metning, sitt drag och sin svirvel kvar. Erfarenheten från insjöarne, åtminstone i min hemtrakt, beträffande fisket med drag och svirvel giver vid handen, att sådant icke alls skadar fisket, därför att föremålet för fiske med drag och svirvel i allmänhet är gäddan, vilken ju är en rovfisk, som man i åtskilliga delar av landet rent av velat sätta »skottpengar» på. Därför tror jag icke, att det alls är farligt, om drag och svirvel få användas. Om detta tillåtes, bidrager det i hög grad att få till stånd gemensamhetsfiske och rationellt fiske.

Jag ber att i sak få yrka bifall till 3 §. Om det formella skall jag icke yttra mig vidare, men för min del tycker jag, att det ej skulle vara något hinder för att göra ett ovillkorligt förbehåll om rätt att fiska med drag och svirvel. Då vet arrendatorn på förhand, vad han har att rätta sig efter, när han skall arrendera ett gemensamhetsfiske.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på nu föredragna paragraf vore yrkat, dels att densamma skulle godkännas enligt Kungl. Maj:ts förslag, dels ock att paragrafen skulle visas åter till utskottet.

Härefter gjordes propositioner, först på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag samt vidare i enlighet med berörda yrkanden; och förklarades propositionen på återremiss vara med övervägande ja besvarad.

4—8 §§.

Godkändes.

9 §.

För denna paragraf hade föreslagits följande lydelse:

(i Kungl. Maj:ts förslag)

(i utskottets förslag)

Är fiskevattnet ej i sin helhet oskift, och träffas icke enhällig överenskommelse om grunden för

Är fiskevatttet ej i sin helhet oskift, och träffas icke enhällig överenskommelse om grunden för

beräkning av delaktigheten i gemensambetsfisket och av delägarnas rösträtt, skall uppskattning verkställas av värdet å den årliga avkastning, som fisket i varje särskild del av fiskevattnet, vari fiskerätt tillkommer en delägare eller flera delägare samfällt, kan beräknas lämna vid sådan utövning av fisket, att fisktillgången icke förminskas. Om fiskerätt i viss del av fiskevattnet tillkommer flera delägare samfällt, skall för en var av dem uträknas, huru stor del av det uppskattade värdet å samfällighetens årliga afkastning belöper å honom efter hans lott i samfälligheten.

Vid uppskattningen skall förrättningsmannen, om någon delägare det påkallar, biträdas av två för sakkunskap och pålitlighet kända, med fiskeriförhållandena i orten förtrogna gode män, hvilka utses af delägarna eller, därest de icke om valet sämjas, av Konungens befallningshavande på anmälan av förrättningsmannen. Uppkomma mellan förrättningsmannen och gode männen olika meningar, gälle den mening, om vilken de flesta förena sig.

beräkning av delaktigheten i gemensambetsfisket och av delägarnas rösträtt, skall uppskattning verkställas av värdet å den årliga avkastning, som fisket i varje särskild del av fiskevattnet, vari fiskerätt tillkommer en delägare eller flera delägare samfällt, kan beräknas lämna vid sådan utövning av fisket, att fisktillgången icke förminskas. Om fiskerätt i viss del av fiskevattnet tillkommer flera delägare samfällt, skall för en var av dem uträknas, huru stor del av det uppskattade värdet å samfällighetens årliga avkastning belöper å honom efter hans lott i samfälligheten.

Vid uppskattningen skall förrättningsmannen, om någon delägare det påkallar, biträdas av två för sakkunskap och pålitlighet kända, med fiskeriförhållandena i orten förtrogna gode män, vilka utses av delägarna eller, därest de icke om valet sämjas, av Konungens befallningshavande på anmälan av förrättningsmannen. Uppkomma mellan förrättningsmannen och gode männen olika meningar, gälle den mening, om hvilken de flesta förena sig. *Har var sin mening, gälle förrättningsmannens.*

Herr statsrådet Sandström: I Kungl. Maj:ts förslag gives här en regel för omröstning mellan gode männen och förrättningsmannen, när de stanna i olika meningar vid uppskattning av avkastningen från de olika fiskeandelarna. Den regeln innehåller, att den meningen skall gälla, om vilken de flesta förena sig. Regeln har av utskottet ansetts ofullständig, såsom gällande endast det fall, att två meningar förekomma, av vilka den ena omfattas av de flesta, men icke i det fall att tre olika meningar uppstå. För den skull ha rutskottet föreslagit ett tillägg av följande lydelse: »Har var sin mening, gälle förrättningsmannens». Nu förhåller det sig så, att de olika meningarna endast kunna gälla uppskattningsvärdet. I sådana fall kunna

*Angående
lagförslag om
gemensambetsfiske.
(Forts.)*

Angående
lagförslag om
gemensam-
hetsfiske.
(Forts.)

och böra meningarna alltid sammanjämkas, så att endast två meningar kvarstå. Om t. ex. förrättningsmannen uppskattar avkastningen till 100 kronor, och de båda gode männen till 200 kronor, skall både efter utskottets och Kungl. Maj:ts förslag gode männens mening gälla. Men om den ene gode mannen anser, att avkastningen bör uppskattas högre, till exempelvis 300 kronor, så synes utskottets mening vara, att förrättningsmannens mening skall gälla. Detta skulle medföra, att i det anmärkta exemplet värdet bestämmes till blott 100 kronor. Den omständigheten att den ene, gode mannen kommit till *högre* uppskattning än 200 kronor, skulle således direkt föranleda, att den beslutade uppskattningen bleve *lägre*, än om han stannat vid 200 kronor. Det rätta är naturligen, att så snart två av uppskattningsmännen äro ense om ett *minimivärde*, så skall den meningens gälla.

Herr Fahlén: Det är icke behagligt att föra utskottets talan gent emot den anmärkning som nu gjordes. Ty såvitt jag kunde förstå herr statsrådets yttrande, måste hans resonemang hava grund för sig. Det skulle med det förslag, som utskottet framställt, kunna hända, att man rent av komme till materiell orättvisa för delägarne, vilken orättvisa aldrig varit åsyftad av Kungl. Maj:t efter vad vi hörde och naturligtvis icke heller av utskottet. Det synes mig under sådana förhållanden, som om ingenting annat återstode för kammaren än att med avslag å utskottets förslag i denna paragraf bifalla Kungl. Maj:ts förslag, till vilket jag nu ber att få yrka bifall.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande paragraf allenast yrkats, att densamma skulle godkännas att lyda så som Kungl. Maj:t föreslagit.

Sedermere gjordes propositioner, först på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag samt vidare på bifall till berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

10, 12—18 §§.

Godkändes.

19 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

(i Kungl. Maj:ts förslag)

(i utskottets förslag)

Behållen arrendeavgift skall fördelas efter delaktigheten i ge-

Behållen arrendeavgift skall fördelas efter delaktigheten i ge-

mensamhetsfisket, om ej delägarna besluta att använda dylik avgift till åtgärder för fiskets främjande.

Är gemensamhetsfiske utarrenderat till delägare, må han vid erläggande av arrendeavgiften ardraga vad av behållningen å honom belöper efter hans delaktighet i fisket.

mensamhetsfisket, om ej delägarna besluta att använda dylik avgift till åtgärder för fiskets främjande.

*Angående lagförslag om gemensamhetsfiske.
(Forts.)*

Vid nu föredragna paragraf hade reservation avgivits av friherre G. L. De Geer och herr A. H. Fahlén, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Herr Fahlén: I överensstämmelse med vad Riksdagen år 1909 uttalade har utskottet föreslagit en sådan ändring i denna paragraf, att den arrendator av ett gemensamhetsfiske, som tillika är delägare i fisket, skulle vara skyldig att med sin andel i arrendet bestrida bidrag till utgifter för fiskets främjande inom den gräns, som stadgas i 19 §:s första punkt. I enlighet med detta förslag har utskottet jämväl tillerkänt arrendator och delägare rätt att deltaga i beslut om användningen av sådana medel. Jämte en annan ledamot av denna kammare har jag ansett, att Kungl. Maj:ts förslag i detta hänseende är att föredraga.

Vi ha utgått från den förutsättningen, som även torde hava varit Kungl. Maj:ts, att när en delägare blivit arrendator av gemensamhetsfiske, får han anses hava utträtt ur det rättsförhållande, som omfattar samtliga delägare, när han fått ett intresse, som i de flesta fall, om också icke i alla, måste vara mer eller mindre motsatt övriga delägares. Det vore då enligt vår uppfattning riktigt, att han befriades från skyldigheten att med sin andel i arrendet deltaga i åtgärder till fiskets främjande, och att han samtidigt betoges rätten att rösta i sådana frågor. Jag kan icke se annat, än att, som utskottet tänkt sig, ganska betänkliga orättvisor skola kunna uppstå för delägaren-arrendatorn. Han blir med all sannolikhet alltid i minoritet, då det gäller beslut i dessa frågor, och den rätt, som skänkes honom att deltaga i besluten, får följaktligen anses vara av imaginär beskaffenhet. Men däremot kan det inverka rätt betänkligt, när det gäller för honom att kalkylera det anbud, som han skall giva för ett arrende. Då måste han taga med i beräkningen, att de övriga delägarna besluta att använda en del av arrendeavgiften till fiskets främjande, ty detta kan ju inverka på hans ekonomi. Det är nämligen icke säkert, att dessa medel så användas, att de främja arrendatorns intresse. Jag föreställer mig tvärt om, att hinder icke möter för delägarna

Angående
lagförslag om
gemensam-
hetsfiske.

(Forts.)

att besluta avsätta en viss del av arrendeavgiften — fondera densamma — och sedan besluta, hur den skall användas för fiskets främjande. Om detta sker vid slutet av arrendetiden, är det klart, att den dåvarande arrendatorn icke alls kan förvänta någon fördel av detta. Och jag skulle vilja ifrågasätta, huruvida i händelse en sådan avsättning skedde, och delägarne sedan vid något tillfälle upptog frågan om användningen av dessa avsatta medel, arrendatorn kan anses berättigad att då deltaga i ett sådant beslut. Om man tänker sig en yrkesfiskare, som har en mindre del i gemensamhetsfisket, så förefaller det mig, som om förhållanden skulle kunna inträffa, som göra situationen för honom rätt oangenäm.

Man kan näppeligen säga, att någon verklig olägenhet är förenad med Kungl. Maj:ts förslag i denna del, men för mig framstår utskottets förslag så, att det kan medföra olägenheter och rätt betydliga sådana för arrendatorn, som i alla fall, ehuru man tillerkänner honom rösträtt, kommer i sämre läge än varje annan delägare med ett hans motsatt intresse. Jag anser mig böra yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Herr Lindblad, Ernst: Denna paragraf var föremål för många och långa överläggningar inom utskottet. Man har velat komma till detta resultat på två olika vägar, och slutligen vanns majoritet för detta förslag, varigenom man givit arrendator, om han är delägare i fisket, *rösträtt* i frågor om anslag till fiskets förbättrande. Hela lagen om gemensamhetsfiske har påtagligen tillkommit i syfte att få fram åtgärder, som skola förbättra fisket, men det torde man kunna vara överens om, att ifall man fritager en arrendator, som därjämte är delägare i fiskevattnet, från att deltaga i gemensamma åtgärder för fiskets förbättrande, bliva inga sådana åtgärder vidtagna. Den mänskliga naturen är sådan, att man vill icke göra någon förbättring, då den som kanske har största nyttan av densamma icke är med om att betala. Då tro vi, det är alldeles påtagligt, att dessa förbättringar utebliva.

Herr statsrådet har i propositionen framhållit, att man måste väga mot varandra dessa olika intressen, och han valde den väg, som han lagt fram. Men i utskottsavdelningen ha vi noggrant övervägt saken och kommit till en motsatt uppfattning. Jag vill fråga: om det finnes t. ex. tre delägare i fisket, låt oss kalla dem A, B och C, och de ha utarrenderat fisket åt en, som icke är delägare, D, då kunna A och B besluta att av arrendeavgiften avsätta viss del i fiskets förbättrande och överrösta C, även om han äger 45 procent av fisket. I varje fall få då A, B och C deltaga i kostnaderna för fiskets förbättrande, var och en efter sin andel. Men nästa gång fisket utarrenderas, blir C arrendator, då besluta A och B att fortsätta avsättningen till fiskets förbättrande, men C slipper att betala. A och B finge sålunda ensamma bekosta dessa åtgärder! Nu är väl att märka, att 28 § säger, att

man icke kan utan *enhällig* överenskommelse avsätta *mer än hälften* av arrendeavgiften, således kunna de icke bestämma, att hela avgiften skall avsättas, utan att alla enas därom. Jag tror, att vill man verkligen själva idén med lagen, nämligen att locka fram åtgärder till fiskets förbättrande, då får man icke besluta orimliga och orättvisa bestämmelser, vilka skulle bli följderna om man toge Kungl. Maj:ts förslag. Därför ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Angående
lagförslag om
gemensam-
hetsfiske.
(Forts.)*

Herr statsrådet Sandström: Som utskottet framhållit är denna fråga ganska svårlöst. Huru man än söker ordna saken, äro vissa olägenheter omöjliga att undgå. Kungl. Maj:ts förslag till frågans lösning grundar sig på en anmärkning av högsta domstolen mot det ursprungliga kommittéförslaget rörande den delägares, som tillika är arrendator av fisket, ställning, i fråga om anslående av medel till fiskets befrämjande. Högsta domstolen framhöll, att det icke vore riktigt, att en delägare, som utom sitt delägarintresse såsom arrendator har särskilt intresse av fiskets förbättrande, skulle äga att deltaga i dylika beslut. Denna anmärkning har Kungl. Maj:t funnit befogad, och den givna följderna har blivit, att när arrendatorn icke får deltaga i beslutet rörande medlens användande, han icke heller bör kunna förpliktas att deltaga i de utgifter beslutet avser, utan är berättigad att vid arrendets betalande avdraga den del, som svarar mot hans andel i fisket.

Nu anmärker utskottet liksom den senaste ärade talaren, att detta förslag kommer att motverka själva syftet med lagen, vilket är en förbättrad fiskevård, därför att de övriga delägarne, därest delägaren-arrendatorn icke är skyldig att deltaga i kostnaderna, naturligtvis icke komma att nedlägga några kostnader på fiskets förbättrande. De skulle få ensamma betala kostnaderna, och arrendatorn skörda vinsten. Jag tror, att, om man betänker, huru saken i praktiken kommer att ställa sig, dessa farhågor äro i hög grad överdrivna. Det kan icke gärna tänkas, att övriga delägare besluta att anslå medel till fiskets befrämjande på andra villkor än att jämväl arrendatorn deltagar för sin andel. De komma därför alltid att bjuda honom att deltaga i kostnaden, och eftersom arrendatorn i regel har större fördel än de övriga av fiskets förbättrande, har han allt intresse att acceptera dylika förslag. Sannolikt kommer det i de flesta fall att bli just arrendatorn, vilken är mest intresserad och har den största nyttan av förbättringar, som väcker förslagen och tar initiativen. Naturligtvis måste han därvid alltid erbjuda sig att deltaga i kostnaden, därest de föreslagna åtgärderna skola komma till stånd. Jag tror därför icke, att Kungl. Maj:ts förslag skall komma att i någon mån vålla hinder för fiskevårdens förbättrande.

Emellertid har utskottet av fruktan härför föreslagit, att saken skall ordnas på det sätt, att delägare, som är arrendator, måste svara för sin del av beslutade kostnader. Utskottet har därför följd-

Angående
lagförslag om
gemensam-
hetsfiske.
(Forts.)

riktigt kommit därhän, att han även måste ha rösträtt i dylika frågor. Utskottet påpekar att ingen delägare får rösta mer än för $\frac{1}{3}$ av sammanlagda röstetalet för dem som deltaga i omröstningen och att arrendatorn således icke kan tvinga de övriga delägarna till utgifter, av vilka han har större fördel än de. Detta är ju riktigt, men i alla fall kvarstår det oegentliga däri, att arrendatorn, som har större intresse och fördel än de övriga av att utgifterna göras, alltid i hög grad påverkar beslutet härom. Än betänkligare ställer sig saken i det fall, som säkert ej sällan kommer att inträffa, att två eller flera delägare tillsammans arrendera fisket eller äro intresserade i arrendet på ett eller annat sätt. Då är majoriteten klar vid beslut om avkastningens disponerande. Dessa delägare kunna år efter år tvinga de övriga delägarna att årligen avstå ända till hälften av sin arrendeinkomst för kostnader, varav de själva såsom arrendatorer draga den huvudsakliga vinsten. Det majoritetsförtryck, som sålunda kan uppstå, har varit en huvudsaklig anledning till att Kungl. Maj:t icke ansett sig kunna gå fram på denna väg.

Herr Lindblad, Ernst: Det förefaller mig, som om herr statsrådet ville säga, att här går lätt att komma överens, och då sker ingen orättvisa. Men då vill jag invända, att om alla äro överens, behöves knappast någon lagstiftning, utan lagstiftningen är avsedd för de fall, då överenskommelse icke kan träffas. Därför har man ansett oriktigt, att en arrendator, som ju i regel får nytta av förbättringsåtgärder, skall med stöd av denna paragraf kunna säga: jag frikallar mig från allt deltagande i dessa förbättringar. Vidare ber jag få påpeka, att i början av arrendeperioden kan arrendatorn möjligen vara hågad att vidtaga förbättringar, av vilka han tror han skall få nytta framdeles under arrendetiden, men sedan hälften eller längre tid är gången, kommer han givetvis att motsätta sig sådana förbättringar, när han icke vet, om han får arrendet prolongerat. När man går den andra vägen och ger honom full rösträtt, låter man envar i mån av befogenhet inverka på beslutet om fiskets förbättrande. Man kan väl icke komma till högre grad av rättvisa än att giva arrendatorn sin rösträtt; sedan få de samsas. Men icke kan man säga, att han icke skall deltaga i sådana åtgärder, ty då vilja de andra icke betala, när arrendatorn trots fördelar slipper undan. Jag kan icke finna annat än att utskottets ståndpunkt är klokare och även rättvisare.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på nu föredragna paragraf vore yrkat, dels att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag, dels ock att kammaren skulle godkänna paragrafen att lyda så som Kungl. Maj:t föreslagit.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på paragrafens

godkännande enligt Kungl. Maj:ts förslag vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

*Angående
lagförslag om
gemensam-
hetsfiske.
(Forts.)*

Den, som godkänner 19 § i Kungl. Maj:ts förslag till lag om gemensamhetsfiske, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner nej, godkännes paragrafen med den lydelse, som av jordbruksutskottet föreslagits i dess utlåtande nr 36.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja 71;

Nej 52.

20—28 §§.

Godkändes.

29 §.

För denna paragraf hade föreslagits följande lydelse:

(i Kungl. Maj:ts förslag)

Vid omröstning i andra frågor än de i 1, 17, 20 och 33 §§ omförmälda må icke för någon delägare beräknas mer än en tredjedel av de i omröstningen deltagandes sammanlagda rösttal.

Då ej annat är för visst fall stadgat, gälle den mening, som erhåller högsta rösttalet eller, vid lika rösttal, den mening, varom de flesta röstande förenat sig. Äro även efter sådan beräkning rösterna lika delade, avgöres val genom lottning, men gälle i annan fråga den mening,

(i utskottets förslag)

Vid omröstning i andra frågor än de i 1, 17, 20 och 33 §§ omförmälda må icke för någon delägare beräknas mer än en tredjedel av de i omröstningen deltagandes sammanlagda rösttal.

Då ej annat är för visst fall stadgat, gälle den mening, som erhåller högsta rösttalet, eller, vid lika rösttal, den mening, varom de flesta röstande förenat sig. Äro även efter sådan beräkning rösterna lika delade, avgöres val genom lottning, men gälle i annan fråga den mening,

*Angående
lagförslag om
gemensam-
hetsfiske.
(Forts.)*

som biträdades av ordföranden vid sammanträdet eller, därest omröstning sker under förrättning, varom ovan sägs, av förrättningsmannen.

Har delägare avgivit anbud vid auktion enligt 18 §, må han ej deltaga i prövningen av de gjorda anbuden, och äge ej heller delägare, som ensam eller jämte andra arrenderar gemensamhetsfisket, *deltaga i avgörandet av fråga om gemensamma medels användande till åtgärder för fiskets främjande eller av annan fråga, vari han såsom arrendator kan vänta nytta eller skada av delägarnas beslut.*

som biträdades av ordföranden vid sammanträdet eller, därest omröstning sker under förrättning, varom ovan sägs, av förrättningsmannen.

Har delägare avgivit anbud vid auktion enligt 18 §, må han ej deltaga i prövningen av de gjorda anbuden, och äge ej heller delägare, som ensam eller jämte andra arrenderar gemensamhetsfisket, *att i annat fall än i § 19 omförmäles deltaga i avgörandet av fråga, vari han såsom arrendator kan vänta nytta eller skada av delägarnas beslut.*

I avseende på den nu föreliggande paragrafen hade reservation avgivits av friherre *G. L. De Geer* och herr *A. H. Fahlén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Herr Fahlén: Jag ber att få yrka, att kammaren i överensstämmelse med sitt nyss fattade beslut i fråga om 19 § måtte antaga Kungl. Maj:ts förslag till lydelse av den nu föredragna paragrafen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att beträffande förevarande paragraf annat yrkande ej förekommit, än att densamma skulle godkännas att lyda så som Kungl. Maj:t föreslagit.

Härefter gjordes propositioner, först på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag samt vidare på bifall till berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Öfriga delar av utskottets ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

De under 2) och 3) i utlåtandet intagna lagförslagen.

Godkändes.

Utskottets i utlåtandet gjorda hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 5 och 7 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om införande i förordningen om landsting av bestämmelse angående inskränkning i visst fall av tjänstgöringstiden för landstingsmän och deras supleanter.

I en inom Andra kammaren väckt motion, nr 22, hade herr *Hage* hemställt, »att Riksdagen ville besluta att i förordningen om landsting av den 21 mars 1862 införa en bestämmelse därom, att landstingsman och suppleant är underkastad den inskränkning i tjänstgöringstidens längd, som skeende omläggningar eller jämkning av valkretsindelning kunna föranleda».

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda grunder hemställt, att Riksdagen i anledning av herr *Hages* förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, på vad sätt de olägenheter, som med gällande bestämmelser kunde uppstå, då ett område vid jämkning i landstingsområdes valkretsindelning överfördes från den ena av de båda årsgrupper, i vilka landstingsområdets valkretsar skulle vara indelade, till den andra eller vid inkorporering utbrötes ur landstingsområde, måtte kunna undanröjas, samt för Riksdagen framlägga de förslag, vartill utredning kunde giva anledning.

Reservationer hade avgivits av herr *Clason* samt av herr *K. J. Ekman*, vilken ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

Gällande bestämmelser om jämkningar i landstingens valkretsindelning hava tillkommit i samband med 1907 års rösträttsreform och äga den avfattning, som föreslogs i Kungl. Maj:ts proposition till nämnda års Riksdag.

Dessa bestämmelser äro så avfattade, att, såsom motionären påpekat, intet lagligt hinder finnes för att vidtaga en sådan omläggning av valkretsarna, att ett område överföres från den ena av de båda årsgrupper, i vilka kretsarna skola fördelas, till den andra.

De svårigheter, som uppstått vid den av motionären anförda omregleringen av valkretsarna inom Norrbottens läns landstingsområde, härleda sig uppenbarligen av, att ett sådant överflyttande av områden skett från den ena årsgruppen till den andra. Därigenom har bristen på överensstämmelse uppstått mellan valperioden för de nya valkretsarna *Arvidsjaur—Arjeplog* respektive *Karesuando—Juckasjärvi* å ena sidan och de för de förutvarande kretsarna *Arvidsjaur* respektive *Karesuando* valda landstingsmännens mandattid å den andra.

Motionären har vidare påpekat, att svårigheter i fråga om mandattidens överensstämmelse med valperioderna för valkretsarna kunna uppstå genom utbrytningar ur landstingsvalkretsarna på

Om inskränkning i visst fall av tjänstgöringstiden för landstingsmän och deras suppleanter.

*Om
inskränkning
i visst fall
av tjänst-
göringstiden
för lands-
tingsmän
och deras
suppleanter.
(Forts.)*

landsbygden av sådana samhällen, som konstitueras såsom nya självständiga städer. Om ett samhälle efter att hava tillhört en lantvalkrets övergår till stad och sålunda utbrytes ur den valkrets, det förut tillhört, kommer det antingen att bilda en egen valkrets eller förenas med en eller flera andra städer till en valkrets. Såvida ej samhället i fråga har en folkmängd, som uppgår till 6,000, skall i regel det senare ske. Svårigheter uppstå då, om den eller de städer, med vilka samhället skall förenas, ej tillhöra samma årsgrupp som den valkrets, varur detsamma utbrytes.

Dylika svårigheter skulle med nu gällande bestämmelser kunna undvikas endast i det fall, att landstingen vid jämkningar i valkretsindelningen icke överföra områden från den ena årsgruppen av valkretsar till den andra. Det är dock icke för landstingen möjligt att alltid iakttaga en sådan regel. Sålunda synes ett överflyttande av nämnda art vid den ifrågavarande omreglering inom Norrbottens läns landsting varit av omständigheterna påkallat, och det torde vara uppenbart, att även inom andra landstingsområden motsvarande fall kunna inträffa.

Utskottet har tagit i övervägande, huruvida de berörda svårigheterna skulle kunna undanröjas genom att i landstingsförordningen intaga bestämmelse om, att i hithörande fall landstingsmän finge utses för kortare tid än fyra år, i likhet med vad som gäller för stadsfullmäktige jämlikt förordningen om kommunalstyrelse i stad, § 34 mom. 2 andra stycket.

Därmed vore dock icke det förhållande förändrat, att den valkrets, ett överflyttat eller utbrutet område förut tillhört, komme att intill valperiodens utgång behålla samma antal landstingsmän efter som före utbrytningen. Olägenheterna därav synas dock icke vara så betydande, att en ändring i landstingsförordningen på grund därav bör ifrågasättas. Det är nämligen valkretsen i dess helhet, men icke varje landstingsmans särskilda hemort, som i landstinget representeras; och denna valkretsens representation bör intill valperiodens utgång förbliva orubbad, oavsett att ändring av valkretsens territoriella omfattning under tiden sker. Denna princip om mandatens orubblighet under löpande valperiod, på vilken nu gällande stadganden vila, bör så mycket hellre vidhållas, som genom införandet av en ny princip härutinnan tillfälle skulle kunna öppnas till omregleringar, åsyftande allenast en tillfällig omkastning av representationen i landstinget.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att Riksdagen i anledning av herr Hages förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, i vad mån och på vad sätt de olägenheter, som med gällande bestämmelser kunna uppstå, då ett område vid jämkning i landstingsområdets valkretsindelning överföres från den ena av de båda årsgrupper, i vilka landstingsområdets valkretsar skola vara indelade, till den andra, må kunna undanröjas, samt

för Riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan giva anledning.

Herr Clason: Utskottet har här framlagt ett förslag, vars kläm kan se ganska oskyldig ut. Läser man emellertid motiveringen i samband med klämman, kan man med skäl få ganska stora betänkligheter, och det är för att såsom reservant framföra dessa betänkligheter, som jag begärt ordet.

Här talas i klämman om de olägenheter som kunna uppstå, då vid jämkning i ett landstingsområdes valkretsindelning en viss valkrets eller del av valkrets överföres från en årsgrupp till en annan, eller om en sådan del utbrytes ur landstingsområdet. Av motiveringen framgår, att de olägenheter, utskottet här velat avhjälpa, skulle bestå i, att en krets eller del av en krets under någon tid kan bliva vad utskottet kallar överrepresenterad. Jag kan ta motionärens exempel. Enmansvalkretsen Karesuando, som valt landstingsman för åren 1912—16, har sedermera överflyttats till Jukkasjärvi, som skall välja för perioden 1914—18. Under tiden 1912—16 sitter sålunda den gamla landstingsmannen för Karesuando kvar, men då det därjämte i den nya Jukkasjärvikretsen väljes nya för årsgruppen 1914—18, så blir under tiden 1914—16 faktiskt Karesuando representerat dels av den gamle landstingsmannen, dels i viss mån även av en ny. Det är denna olägenhet man vill ha bort. Jag vill ej heller bestrida dessa olägenheter, men har i alla fall ej kunnat vara med om utskottets förslag, ty utskottets motivering pekar direkt på ett system, som synes mig vida betänkligare. Detta beror ej på, att utskottet skulle tagit denna fråga särskilt lätt; tvärtom är det knappt någon fråga, som förefallit utskottet så invecklad som denna. Betänkandet har skrivits och skrivits om flera gånger, men för varje gång har man i själva verket mer och mer glidit in på det system, som jag måste anse som så betänkligt.

Varför anser jag det då så betänkligt? Jo, om man läser utskottets egentliga motivering, särskilt vad utskottet skriver på sidan 7 och början av sidan 8 om avhjälpan av olägenheterna, framgår därav, att utskottet har ett universalrecept som botemedel häremot, vilket kan uttryckas med de orden, att de förut valda landstingsmännens mandat skola »bringas att upphöra». Om man läser igenom stycket ser man detta recept »bringas att upphöra» återkomma fyra å fem gånger i detta icke så långa stycke. Således, hjälpen skulle bestå i, att ett mandat för en person, som faktiskt valts för fyra år, skulle genom åtgärder, tillkomna efter valet, avklippas och sålunda ett, två eller tre år avskäras från mandattiden för en redan vald landstingsman. Det är, såvitt jag förstår, en fullkomligt ny princip i vårt land. Förut har vid liknande val regeln alltid varit den, att de, som valts, suttit kvar tiden ut. Det finnes t. o. m. ett stadgande i grundlagen om denna

*Om
inskränkning
i visst fall
av tjänst-
göringstiden
för lands-
tingsmän
och deras
suppleanter.
(Forts.)*

Om
 inskränkning
 i visst fall
 av tjänst-
 göringstiden
 för lands-
 tingsmän
 och deras
 suppleanter.
 (Forts.)

sak, i riksdagsordningens paragraf 7 rörande ledamöter i Första kammaren. Även vid andra val än val av landstingsmän kan en förskjutning i folkmängden medföra ändringar i det antal representeranter en valkrets skall ha och således en valkretsreglering bli nödvändig. Men i alla sådana fall har hittills denna reglering ej trätt i kraft, förrän mandatet gått ut för den förut valde. Det synes mig däremot vara en oriktig princip man nu vill införa att godtyckligt klippa av mandatet, och överger man den hittills rådande principen på ett område, kan jag ej se annat än att konsekvensen blir den, att man även skall överge den i andra fall, vilket skulle leda till en ganska ansenlig mängd trassel och besvär.

Men jag anser det ej blott oriktigt, utan även av andra skäl rent av skadligt att slå in på en sådan mandatavklippning. Den öppnar nämligen på vid gavel möjligheterna för s. k. valkretsgeometri, och måste, såvitt jag förstår, också i hög grad fresta till valkretsgeometri. Det kan mycket lätt hända, att en folkmängdsförskjutning sker inom ett landstingsområde, som skulle kunna medföra, att någon landstingsvalkrets skulle kunna få en landstingsman mer, en annan krets en landstingsman mindre, eller att en sådan förändring i antalet skulle kunna föranledas, om man flyttar över endast en del från en valkrets till en annan. Det lär då ej vara någon konst för vederbörande att räkna ut, att om man gör denna omreglering på ena sättet, kan det ena partiet vinna eller förlora, men gör man den på andra sättet, vinner eller förlorar ett annat parti. Nu vet envar emellertid också, att på omflyttningen av en eller annan röst i ett landsting kan mycket bero; exempelvis platser i denna kammare; omflyttningen kan således ha mycket vidsträckta konsekvenser. Hittills har en sådan valkretsgeometri emellertid motverkats av, att man icke kunnat avklippa bestående mandat; regleringens verkan har trätt i kraft först, sedan mandatet gått ut. Nu åter skulle en sådan valkretsgeometri få återverkande kraft på det vis, att man avklippte mandatet för de redan valda; och detta vore tydligen en direkt anvisning om att vid varje omreglering det ena eller andra mandatet kunde bringas att upphöra. Såvitt jag förstår, måste detta i hög grad öka frestelsen och faran av denna valkretsgeometri.

Även i detalj har för övrigt denna utskottets motivering åtskilliga uttalanden, som måste framkalla betänkligheter. Om man ser på sista meningen av första stycket sidan 8 i utskottets motivering, så säges där: »För att undvika undertalig representation i det fall, att en del av en valkrets överföres till annan årsgrupp, skulle möjligen ävenså fyllnadsval kunna anställas». Denna tanke återkommer även på ett annat ställe i en annan mening. Det talas här alltså om fyllnadsval i *en del* av en valkrets. Hittills gällande princip är överallt den, att valkrets är valområde. Numera skulle man åter under vissa förhållanden anordna så, att man valde endast i delar av valkretsar. Även det skulle öka faran för val-

kretsgeometri. Man skulle ej behöva ta en hel valkrets, endast välja ut den lilla del av valkretsen, man av taktiska skäl ville ha överflyttad.

Även sista meningen å sidan 7 innehåller enligt min mening uttalanden som också kunna vara ägnade att medföra betänkligheter. Det talas där om, huru man skall gå till väga för att ej överrepresentation skall inträffa, om en del av en valkrets överföres till en annan årsgrupp, och detta säges kunna ske dels så, »att samtliga för denna krets valda landstingsmäns mandat bringas att upphöra» — d. v. s. universalmålet att avklippa mandaten — dels ock, som det sedan säges, »att antingen återstoden av kretsen eller den eller de valkretsar, med vilka återstoden av kretsen förenats, anställa fyllnadsväl för tiden intill utgången av fyraårsperioden för den årsgrupp, nämnda krets eller kretsar tillhöra». För att förstå, huru man tänkt sig tillvägagångssättet härvid, kunna vi antaga, att man exempelvis spränger en gammal valkrets A i två delar B och C och så förenar den senare av dessa, C, med en annan valkrets, som vi kunna kalla D. Huru det därvid skulle gå i den kvarstående delen av A, bryr jag mig ej om — det blir mandatklippningen. Den nybildade valkretsen skulle däremot få t. ex. ännu en landstingsman, och då säger utskottet, skulle där fyllnadsväl anställas. Huru skulle detta fyllnadsväl tillgå? Utskottet tänker sig två möjligheter. Den ena är den, att detta fyllnadsväl skulle verkställas utav befolkningen enbart i C, d. v. s. det område, som är nytillkommet i den nybildade stora valkretsen. Då ha vi genast den där principen: fyllnadsväl i *en del* av en valkrets, som man åtminstone kan tveka inför. Men utskottet tänker sig ock möjligheten av, att fyllnadsvalet skulle verkställas av hela befolkningen i den nya kretsen C + D. Det vill med andra ord säga, att inom denna nya valkrets skulle den större delen därav, nämligen det gamla D, som förut bildat egen krets, med sin övervägande massa ta en ny representant för sin befolkning, därför att en annan del tillkommit, under det att däremot denna nya del tydligen vore alldeles satt ur spelet. Överflyttningen skulle verka, att majoriteten i den gamla valkretsen finge flere representanter, utan att den nya delen bleve representerad. Jag undrar, om icke detta också är en olägenhet, som lätt kan leda till spekulationer i valkretsgeometri.

Nu säger man kanske, att ingen fara finnes för att det skall uppstå sådana försök. Jag undrar, om det kan vara så säkert. Om man öppnar en möjlighet för sådana omregleringar, kan man verkligen vara säker, att de, som skola verkställa dem, icke skola låta politiska intressen därvid medverka? Jag undrar exempelvis, om vid den omreglering av stadsfullmäktigevalkretsarna, som varit å bane i Stockholm, icke politiska intressen spelat in till en viss grad, och jag kan också säga, att det åtminstone försäkrats mig, att den omläggning av landstingsvalkretsar inom Norrbottens län, som

*Om
inskränkning
i visst fall
av tjänstgöringstiden
för lands-
tingsmän
och deras
suppleanter.
(Forts.)*

*Om
inskränkning
i visst fall
af tjänst-
göringstiden
för lands-
tingsmän
och deras
suppleanter.
(Forts.)*

nu gett upphov till denna fråga, ej heller varit fri från politik. Det är tydligt, att så länge man har kvar den gamla principen, att mandaten kvarstå orubbade för den tid, för vilken de äro givna, motverkar man sådana spekulationer. Men skall man införa den nya principen, att landstingen själva genom dylika avklippningar kunna avkorta mandaten för redan valda landstingsmän, öppnar man dörren på vid gavel för sådana valkretsspekulationer.

Att lösa frågan på den vägen utskottet i sin motivering anvisat, tror jag därför skulle vara mycket betänkligt. Men jag undrar också, om icke i själva verket en annan väg gives, på vilken man skulle kunna lösa dessa svårigheter på ett vida enklare sätt. Det skulle vara att gå i rakt motsatt riktning och låta mandaten en gång givna, stå fast samt låta de av en omreglering berörda områdena inträda i sitt nya förhållande först, sedan de gamla mandaten utslocknat, således en tillämpning här i stort sett av den regel, som gäller i andra liknande fall. Såvitt jag kan se, möter intet hinder för att verkställa förändringen i sådan riktning. Då har ingen orätt skett, men man har icke öppnat dörren på vid gavel för dessa spekulationer.

Under sådana förhållanden kan man ju fråga, vad som vore lämpligast att här yrka. Det skulle kanske ligga närmast till hands att yrka avslag. Det finnes dock en annan möjlighet, nämligen att antaga klämmen men utesluta motiveringen. Då får Kungl. Maj:t frågan till sig och får tillfälle att utreda densamma fullt förutsättningslöst, utan att vara bunden av utskottets hemställan om avklippning av mandaten.

Då jag erfarit, att en sådan åtgärd måhända skulle ha en viss sympati i kammaren, skall jag för närvarande sluta med att hemställa, att kammaren måtte bifalla utskottets kläm, men med uteslutande av motiveringen.

Herr Bergqvist: Herr talman! Denna fråga är ganska invecklad och svar. Konstitutionsutskottet har, som den föregående talaren framhöll, nedlagt mycket arbete på att bringa klarhet uti densamma. Jag vill gärna medge, att den föregående talaren hade goda skäl för vad han framhöll, men hans förslag har nog ock sina olägenheter. Man kan visserligen uppställa den principen, att mandattiden icke bör i något fall avkortas — det är en princip, som verkligen har skäl för sig — men å andra sidan leder den till, att antalet landstingsmän inom landstingen kan komma att undergå tillfälliga växlingar och sålunda stabiliteten där rubbas. Jag ponerar t. ex. ett fall, att ett område blir stad år 1915 och att där finnes en folkmängd på 5,100 människor. Nu skall detta område utbrytas ifrån den landstingsvalkrets det förut tillhört och förenas med en annan stad eller andra städer till en gemensam valkrets, för så vitt sådana städer finnas. Jag antager vidare att detta medför, att staden måste överföras

till annan årsgrupp, som väljer 1916. Då kunna två fall inträffa. Överförandet kan ske år 1916. I detta fall kommer denna stad att deltaga i den nya årsgruppens val 1916 och där bli representerad av två personer. Men för den tid, som återstår intill 1918, är den även representerad i föregående årsgrupp. Det inträder alltså en överrepresentation och landstinget får under denna period två ledamöter mer, än det rätteligen skulle ha. Eller ock kan man tänka sig, att överförandet sker först, när den årsgrupp, som staden i fråga förut tillhört, skall välja, nämligen år 1918. Men i sådant fall får ej denna stad deltaga i val inom den nya årsgruppen förr än 1920 och blir således under dessa två år orepresenterad, och landstinget får under den tiden två representanter mindre, än det enligt vanliga förhållanden skulle ha. Dessa och andra svårigheter framträda även, när inkorporering sker. Det torde därför finnas skäl att ta i övervägande, huruvida ej i visst fall mandattiden skulle kunna avkortas. I alla händelser är frågan, som sagt, svårlöst och det kan givetvis finnas olika meningar om på vilkendera sidan det rätta ligger. Men jag vill fästa uppmärksamheten på en sak, som den föregående ärade talaren tycks ha förbisett, den nämligen, att alla dessa utvägar till nuvarande olägenhetens avhjälpande, som här påpekats, ej äro framställda såsom utskottets gemensamma förslag. De omtalas endast såsom meningar, vilka inom utskottet framkommit under behandlingen. Också säger utskottet därför mot slutet av motiveringen: »Det synes emellertid utskottet, att det bör överlämnas åt Kungl. Maj:t att närmare utreda på vad sätt en ändring och komplettering av gällande bestämmelser bör ske.» Då utskottet sålunda i sin motivering i själva verket inskränkt sig till detta uttalande, synes det mig vara onödigt att underkänna motiveringen, då man i allt fall godtager klämman, och det förefaller mig, som om den föregående talaren, sedan han till protokollet uttalat sina betänkligheter, skulle kunna vara med även om utskottets motivering.

I alla händelser ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag, såväl beträffande motiveringen som klämman.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr talman, mina herrar. Denna fråga låg ganska illa till inom utskottet. Man hade sympatier för motionen, och man enade sig ganska snart om en skrivelse; men den egentliga diskussionen började först, när förslagstrycket låg färdigt, och man fick se, huru motiveringen var skriven. Då framträdde de principiella skiljaktigheterna mellan utskottets ledamöter. Men när frågan ligger så, när man skall börja diskutera först efter det att saken är avgjord, då är det svårt att göra gällande nya synpunkter. Utskottsutlåtandet är därför otillfredsställande.

Det är nog så, att det förekommer en lucka i lagstiftningen, i det av motionären angivna hänseendet, men olägenheterna därav

*Om
inskränkning
i visst fall
av tjänstgöringstiden
för lands-
tingsmän
och deras
suppleanter.
(Forts.)*

Om
inskränkning
i visst fall
av tjänst-
göringstiden
för lands-
tingsmän
och deras
suppleanter.
(Forts.)

äro jämförelsevis obetydliga. Emellertid, när en sådan lucka förefinnes, är det riktigt, att man försöker avhjälpa bristen.

Jag och flere med mig hava dock ansett, att det sätt utskottet här anvisat icke är det riktiga. Den föregående talaren yttrade, att det vore överlämnat åt Kungl. Maj:t att aldeles fritt välja det sätt för svårigheternas undanröjande, som kunde befinnas vara det lämpligaste, men när utskottet, såsom herrarna se på sidan 7 i betänkandet, icke mindre än fem gånger upprepar, att den utvägen erbjuder sig, att mandaten bringas att upphöra, är det tydligt, att utskottet icke har någonting emot en sådan utväg. Det är emellertid den utvägen vi anse icke vara den riktiga. Den stämmer icke med andan i vår lagstiftning. Vi hava visserligen ett prejudikat i sådan riktning, nämligen den i sammanhang med rösträtsreformen beslutade övergångsbestämmelsen, enligt vilken Första kammarens mandat på ett liknande sätt avklippes. Men jag tror icke det kan vara lämpligt att fortgå på den vägen. Åtgärden kunde då motiveras med, att vi stodo inför en genomgripande omgestaltning av hela samhällsskicket; men att vidtaga en så våldsam åtgärd allenast för en lokal regleringsfråga i en landstingsvalkrets, bör väl icke komma ifråga.

Vidare är, som herr Clason påpekar, förhållandet det, att en sådan regleringsmöjlighet kan missbrukas, exempelvis då ett landsting står inför ett Förstakammarval. Genom en ganska enkel omreglering kan man orsaka, att minoriteten minskas med en man och därmed går miste om en plats i Första kammaren. Och detta går så mycket lättare som denna omreglering är landstingets ensak. Landstingets majoritets beslut är enväldigt. Initiativet till en omreglering av ifrågavarande slag kan tagas av Konungens befallningshavande, men även av landstinget självt. I sistnämnda fall skall Konungens befallningshavande blott höras. Vad landstinget sedan beslutar skall bliva ovillkorligen gällande; det är icke ens tillåtet att klaga över ett sådant beslut. Här är således landstingets majoritet enväldig, och frestelsen till missbruk ligger nära till hands. Jag vill icke påstå, att så blir fallet, men man bör likväl icke öppna vägen för en sådan möjlighet.

Herr Bergqvist uttalade, att vissa ojämnheter i valkretsindelningen icke skulle kunna avhjälpas på annat sätt än genom en omreglering, som förutsatte ett upphörande av mandaten i förväg. Jag vågar bestrida riktigheten härav, ty man kan även, såsom jag förordat i min reservation, följa samma sätt, som redan är angivet i kommunalförordningen för stad. Det heter i nämnda förordning, att »särskilt val av fullmäktige för kortare tid än fyra år må ock, efter magistratens förordnande, ske, där sådant i anledning av fattat beslut om ökning av antalet fullmäktige eller eljest varder nödigt, på det att hälften av hela antalet fullmäktige för staden eller, om det icke är jämnt, det antal, som är närmast över eller under hälften, må kunna utses vartannat år».

Detta är den riktiga utvägen att lösa svårigheterna.

I min reservation har jag yrkat på en kläm, som är något annorlunda formulerad än utskottets. Skillnaden är dock obetydlig, huvudsaken är, att man undviker att direkt peka på en så olämplig utväg som den, att landstingsmandaten av en så obetydlig anledning som den nu ifrågavarande skulle genom lagstiftningen bringas att upphöra.

Jag kan sålunda instämma i herr Clasons yrkande om bifall till utskottets kläm, men med ogillande av motiveringen.

Greve Lagerbjelke: Jag är egentligen uppkallad av en passus i början av utskottets motivering, där utskottet på sid. 8 säger:

»En annan utväg, som likaledes kunde sättas i fråga, vore, att mandaten bragtes att upphöra för så många av de med lägsta röstetal valda, som för reduceringen erfordras, eller, där så kan ske, genom ny sammanräkning av valsedlarna, varvid endast sedlar för den del av kretsen, som efter överförandet eller utbrytningen återstår, skulle medräknas, och antalet platser bestämmas efter den folkmängd, denna återstående del äger.»

Jag vill framhålla, att en åtgärd i enlighet härmed skulle kunna få mycket olämpliga följder, och vill i sådant avseende åberopa ett konkret fall. Uti en landstingsvalkrets inom Stockholms län, bestående av Brännkyrka och Nacka socknar samt Saltsjöbadens köping valdes förra året sex landstingsmän. Med högsta röstetalet ingingo jag och en socialdemokrat, båda tillhörande Brännkyrka socken. De med lägre röstetal valda hade sina hemvist i Nacka socken och Saltsjöbadens köping. Skulle reduceringen nu ske så, att de med lägsta röstetalen valda utginge, skulle representanterna för Saltsjöbaden och Nacka utgå, varemot jag och den andre Brännkyrkarepresentanten, vilka efter Brännkyrka sockens inkorporering med Stockholm den 1 januari 1913 tillhörde denna stad, skulle kvarstå. Förhållandet hade blivit detsamma, därest ny sammanräkning ägt rum och därvid endast den återstående delen av kretsen medräknades, ty såväl jag som socialdemokraten från Brännkyrka voro uppförda överst på listorna. Vid ny röstsammanräkning för Nacka och Saltsjöbaden skulle således vi, som icke längre tillhörde länet, komma att kvarstå.

Då jag, herr vice talman, i övrigt delar de betänkligheter mot motiveringen, som uttalats av den förste och den siste talaren, får jag för min del instämma i herr Clasons hemställan.

Herr Hellberg: Det förefaller mig, som om de viktigaste betänkligheterna emot motiveringen skulle gå ut därpå, att de utvägar som där anvisas kunna leda till så kallad valgeometri. Jag kan emellertid icke hjälpa, att dessa farhågor synas mig bra mycket uppkonstruerade. Man får nämligen först och främst komma ihåg, att regleringen av

*Om
inskränkning
i visst fall
av tjänst-
göringstiden
för lands-
tingsmän
och deras
suppleanter.
(Forts.)*

*Om
inskränkning
i visst fall
av tjänst-
göringstiden
för lands-
tingsmän
och deras
suppleanter.*
(Forts.)

valkretsarna kan icke ske hur som helst, allt efter som en landstingsmajoritet behagar, utan den är bunden av förordningen. Det är således inom vissa gränser man har att hålla sig. Vidare, om inom dessa gränser majoriteten vill begagna sin rätt att göra regleringar i valgeometriskt syfte, torde det nog finnas ganska goda tillfällen därtill, även om icke de åtgärder, som nu äro ifrågasatta, skulle blifva bestämda. Det ges säkerligen ganska stort spelrum att röra sig inom. Slutligen torde det väl vara ytterst få fall, då ett beslut av majoriteten, även om den vill missbruka sin makt i detta fall, kan åstadkomma någon avgörande förändring i landstingets sammansättning! Det är ju alltid majoriteten, som bestämmer, och det kan således icke bli någon överflyttning från majoritet till minoritet, utan det enda tänkbara fallet är, att vid ett visst tillfälle en eller annan röst mer skulle komma majoriteten till del, och att denna röst skulle hava det inflytandet, att den komme att tillföra majoriteten ett mandat till i Första kammaren. Men man må komma ihåg, att det som sagt kan drivas valgeometri, även om man behåller de gamla bestämmelserna. Det kan vara lika god valgeometri att ställa det så, att en krets överföres till en annan, men dess gamla representation står kvar. Vi hava ett konkret fall från Stockholms län, detsamma som den föregående talaren nämnde. Det är ganska intressant, ty det visar vilka oegentligheter, som kunna uppstå, om mandattiden inte avkortas. Sex representanter voro valda för den krets, som förut utgjordes av Nacka, Saltsjöbaden och Brännkyrka. Nu föres huvuddelen av denna valkrets över till Stockholm, och då måste den del, som står kvar, sammanslås med en annan valkrets. Denna nya valkrets, i vilken återstoden av den gamla förts över, skall välja vid nästa tillfälle. Vad inträffar då? Jo, då finnas först sex landstingsmän för den gamla kretsen Brännkyrka, Nacka och Saltsjöbaden, och dessa sex hava intet som helst underlag, ty huvuddelen av kretsen är överförd till Stockholm och den övriga delen är sammanslagen med en annan valkrets. Men vidare får den del, som är överförd till en annan valkrets, välja ytterligare en eller två landstingsmän. Således blir denna del, som borde ha låt mig säga en landstingsman, representerad av sju stycken. Det är en orimlighet. Men tillfällen kunna tänkas, som kunna giva anledning till spekulationer i sådana förhållanden.

Jag vill slutligen anmärka, att vad utskottet sagt i sin motivering icke, såsom den föregående talaren synes ha uppfattat det, får fattas så, att utskottet bestämt skulle förordat det eller det tillvägagångssättet. Vi hava, som herr Bergqvist riktigt anmärkte, ansett oss böra peka på en del möjligheter, som kunna tänkas. Men vi hava icke förordat vare sig det ena eller det andra alternativet, utan tvärtom sagt, att det finns flera sådana, som kunna tänkas. Vi hava icke velat uttala oss för något bestämt, utan hava velat hänskjuta saken till Kungl. Maj:t.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Clason: Vad herr Bergqvist yttrade därom, att det vore olämpligt att anlita den av mig anvisade utvägen — att låta mandaten kvarstå och först sedan låta omregleringen träda i kraft, eventuellt med anlitan av fyllnadsval — är redan besvarat av herr Ekman. Några olägenheter därav tror jag icke kunna framkomma.

Herr Bergqvist gjorde ock det erkännandet, att det var »tvivelaktigt, på vilken sida det rätta låge», antingen på utskottets eller på min, men, sade herr Bergqvist, det gör detsamma, om vi skriva så, som utskottet föreslagit, ty utskottet har bara *ifrågasatt* sin utväg. Ja, men felet är just, att utskottet blott pekat på *den* vägen, under det att utskottet om den andra icke sagt ett ord. Utskottet har dessutom icke ställt sig tvivelaktigt om sin egen utväg. I början av stycket på sid. 7 heter det: »För att undvika dubbelrepresentation, när en hel valkrets överförs till annan årsgrupp, *torde* såsom motionären framhåller, *föreskrift böra givas därom, att de för denna krets valda landstingsmännens mandat upphöra* i och med det, att nämnda årsgrupp valt landstingsmän och dessa inträtt i tjänstgöring.» Och i nästa mening kommer precis samma historia tillbaka, i det utskottet säger: »Likaledes *torde mandaten böra upphöra* i det fall, att en hel valkrets genom inkorporering utbrytes ur ett landstingsområde.» Utskottet har alltså uttryckligen sagt ifrån, att det är just den vägen utskottet tänkt på. Under sådana förhållanden har jag således från den synpunkten all anledning att vidhålla mitt yrkande. Herr Hellberg sade, att en reglering icke kan verkställas huru som helst och att det skulle vara ett skäl, varför man icke behövde frukta valkretsgeometri. Men omedelbart därpå sade herr Hellberg, att redan de nuvarande bestämmelserna lämna stort spelrum öppet för valgeometri. Dessa argument slå naturligtvis ihjäl varandra.

Till slut sade herr Hellberg, att det är ytterst få fall, där en omreglering, som hade någon betydelse, skulle kunna ifrågakomma. Men jag vädjar till kammaren, om det icke finnes många fall, där det visat sig att en eller ett par rösters överflyttning i landstinget kunnat betyda en eller ett par röster i Första kammaren. Det kan till och med komma an på bråkdelar, när man har flera representanter att välja på. Om man lämnar möjlighet att avklippa mandaten, öppnar man vägen på vid gavel för valkretsgeometrien. Är det åter så, att man bibehåller mandaträtten obesuren, är det en fingervisning för vederbörande att, när de verkställa en omreglering, verkställa den vid sådana tidsperioder, att eventuella olägenheter bliva så lindriga som möjligt.

Vad fallet Brännkyrka angår, är det tydligt, att då det för närvarande icke finns någon bestämmelse, som kan avklippa de redan valdes mandat, och då vi icke heller kunna träffa någon sådan bestämmelse, som där kunde hava återverkande kraft, så komma dessa redan valde att fortfarande stå kvar i Brännkyrka. Men jag föreställer mig, att om vi under tiden få en reglering i den riktning, jag

Om
inskränkning
i visst fall
av tjänst-
göringstiden
för lands-
tingsmän
och deras
suppleanter.
(Forts.)

*Om
inskränkning
i visst fall
av tjänst-
göringstiden
för lands-
tingsmän
och deras
suppleanter.*

(Forts.)

tillåtit mig ifrågasätta, komma för framtiden sådana olägenheter att kunna undvikas.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Hellberg: Jag vill endast med ett par ord bemöta herr Clasons påstående, att mina argument skulle slå ihjäl varandra. Det är icke fallet. Jag sade, att fritt spelrum har man icke vid denna reglering, ty den är bestämd av förordningens föreskrifter. Men inom det spelrum, som denna föreskrift lämnar, där kan, sade jag, såväl i ena som andra fallet tänkas valgeometri. Det kan tänkas vara av lika stort intresse att ordna så, att en krets blir överrepresenterad genom en överflyttning, som att vinna en eller annan plats genom ett fyllnadsval. Det torde vara ganska svårt att beräkna, vilketdera i det ena eller andra fallet kan vara det bästa för syftemålet.

Greve Hamilton, Alexander: Då jag deltagit i utskottets behandling av detta ärende och därvid anslutit mig till majoritetens åsikt, skall jag be att med några få ord få förklara min ställning till denna fråga.

Reservanterna vända sig mot en inskränkning av landstingsmandaten. Utskottet har dock ej fattat bestämd position, utan hemställt om en skrivelse till Kungl. Maj:t. Det är visserligen sant, att utskottet i sin motivering angivit några vägar, på vilka frågan skulle kunna lösas, och att därvid utskottet funnit en inskränkning i landstingsmandaten vara den, som lättast kunde föra till målet. För min del tror jag, att de farhågor reservanterna framhålla äro överdrivna. Landstingen kunna ej när som helst besluta jämkningar i valkretsindelningen, utan måste inhämta Konungens befallningshavandes yttrande.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr Hellberg nämnde i sitt anförande, att han trodde, att den viktigaste betänkligheten mot utskottets motivering vore faran för valgeometri. Det är mycket sant att möjligheten härtill är betänkelig nog, men den viktigaste betänkligheten är dock den, att mandaten skulle kunna få förkortas och att således en lagligen utfärdad fullmakt genom maktspråk kunde göras ogiltig. Min första riksdagsfullmakt gällde för nio år, men jag fick åtnjuta den endast i två år; sedan förklarades den ogiltig till följd av övergångsbestämmelserna vid rösträttsreformen. Jag erhöll därefter en ny fullmakt, som gällde för sex år; den fick jag likaledes åtnjuta i två år, varefter den förföll till följd av Första-kammarupplösningen 1911. Nu står jag här i alla fall, men det är icke sagt, att alla dessa landstingsmän, som nu hotas av utskottets moti-

vering skulle hava samma tur. Jag menar sålunda, att man icke bör peka på den utvägen, att mandaten skulle kunna förkortas, när man har utvägar, som fullt avhjälpa svårigheterna, utan att en sådan utväg behöver anlitas.

Herr Bergqvist: Det har här uttalats farhågor för så kallad valkretsgeometri, men jag tror, att författningen själv innehåller korrektiv emot obehöriga manipulationer i detta syfte, ty det står i förordningen § 2 mom. 6: »Varda de förhållanden, vilka legat till grund för den fastställda ordningen, så ändrade, att jämkning däri till följd av stadgandena i mom. 1—4 här ovan påkallas, eller finnes eljest sådan jämkning nödig, äge landstinget, på Kungl. Maj:ts befallningshavandes förslag eller efter inhämtande av dess yttrande, verkställa jämkningen.»

Jag tror, som sagt, att i denna bestämmelse ligger ett korrektiv emot godtyckliga jämkningar.

Emot herr Clasons invändning, att överförandet bör kunna anstå till den tid, när mandaten utlöpa, vill jag genmäla, att den utvägen förefinnes endast när ett område överföres från landstingsområde till stad, som icke deltagar i landsting, alltså vid inkorporering; där kan det ske. Men det är möjligt, att det finns andra omständigheter, som göra, att icke ens där saken kan uppskjutas, tills mandaten löpa ut. Är det åter fråga om att inom landstinget överföra valkretsar eller delar därav från den ena årsgruppen till den andra, gör det alldeles detsamma, hur länge detta uppskjutes. Där kommer överförandet alltid att ske så, att endera årsgruppen det året icke väljer. Om jag tänker mig, att man uppskjuter överförandet t. ex. till år 1916, då valperioden utgår, ja, då blir valet i den nya gruppen icke förrän 1918 och det överförda området blir under två år orepresenterat. Uppskjuter jag till år 1918, då har valet skett i den förra gruppen år 1916, och området blir således dubbelrepresenterat under två år. Det är därför detsamma, hur länge man uppskjuter överförandet, ty man stöter alltid på de olika valtidserna emellan de båda årsgrupperna.

Med avseende å greve Lagerbjelkes invändning, vilken kunde göra ett visst intryck på kammaren, vill jag slutligen säga, att den dock i själva verket icke är så tungt vägande. Om det t. ex. nu skulle gå så, att, ifall den omstridda bestämmelsen funnits i författningen, Brännkyrkarepresentanterna vid ny sammanräkning kommit att stå kvar och representera Nacka och Saltsjöbaden, icke hade väl det varit så farligt. Landstinget skulle säkerligen ej fara illa av att någon tid hava kvar ett par duktiga karlar, även om de icke bodde inom området? Det är ju för övrigt endast detsamma som inträffar, när en person under valperioden flyttar till en annan krets; då står han ju ändå kvar. Jag tycker följaktligen icke, att den invändningen bör väga alltför tungt.

*Om
inskränkning
i visst fall
av tjänst-
göringstiden
för lands-
tingsmän
och deras
suppleanter.
(Forts.)*

*Om
inskränkning
i visst fall
av tjänst-
göringstiden
för lands-
tingsmän
och deras
suppleanter.*

(Forts.)

Friherre Beck-Friis, Carl Joachim: Då här uttalats olika åsikter, huruvida det är lämpligt, att ett mandat för fyra år skulle kunna upphävas eller icke, så vill jag för min del framhålla, att, ehuru jag anser, att mandatet i allmänhet böra vara gällande under den tid, för vilken de äro utfärdade, förhållanden dock kunna förekomma, då det verkligen skulle vara lämpligt, att de förkortades.

Här har talats om följderna av Brännkyrka sockens inkorporering med Stockholms stad. Representanter till ett antal av sex stycken utsågos för den valkrets, till vilken Brännkyrka socken hörde, förliden år. Dessa representanter deltog i Stockholms läns landsting förliden höst. Den första januari i år inkorporerades Brännkyrka socken med Stockholms stad, och antalet landstingsmän för valkretsen borde därför minskas. Men under såväl innevarande års landsting som ytterligare två års landsting komma representanter för Brännkyrka socken att taga säte och stämma i Stockholms läns landsting och bidra till beslut om uttaxering m. m., som icke vidare komma att drabba dem själva.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till herr Clasons hemställan.

Greve Lagerbjelke: Endast ett par ord med anledning av herr Bergqvists replik till mig. Jag vill erinra herr Bergqvist om, att utskottet å sidan 7 i sitt betänkande säger: »Än mer påfallande skulle olägenheterna te sig i ett sådant fall, att en hel valkrets inkorporerades. Representanter för denna krets skulle då fortfarande hava säte i landstinget och kunna inverka på dess beslut, ehuru kretsen ej längre tillhörde landstingsområdet.»

Här ogillar således utskottet ett förhållande, som herr Bergqvist nu säger sig icke hava något emot.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med uteslutande av vad utskottet i motiveringen anfört; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner nej, bifalles utskottets hemställan med uteslutande av vad utskottet i motiveringen anför.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja 54;

Nej 65.

*Om
inskränkning
i visst fall
av tjänst-
göringstiden
för lands-
tingsmän
och deras
suppleanter.
(Forts.)*

Herr statsrådet *Berg* avlämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

nr 83, angående understödjande av föreläsningar och andra åtgärder till beredande av fortsatt utbildning för döfstumma;

nr 90, angående ändring av §§ 1 och 10 i reglementet för småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt;

nr 91, angående ändring av § 17 mom. 1 reglementet för folkskolläraernas pensionsinrättning;

nr 92, angående höjning av avlöningen för professorn i syfilidologi vid Karolinska mediko-kirurgiska institutet;

nr 96, angående ändringar i reglementet för dövstumläraernas pensionsanstalt; och

nr 97, angående ökning av förslagsanslaget till Lappmarks ecklesiastikverk.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets den 5 och 7 innevarande mars bordlagda utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 23 § i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets den 5 och 7 i denna månad bordlagda utlåtande nr 3 b) i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående inköp av beskickningshus i S:t Petersburg samt Kungl. Maj:ts uti statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda äskanden i vad avser Sveriges representation i Ryssland.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

*Angående
anslag till
beskickning
och konsulat
i Ryssland.*

I sitt utlåtande nr 3 a) angående regleringen av utgifterna under riksstatens tredje huvudtitel hade utskottet uti punkt 4 rörande beskickningar och konsulat meddelat, att, då av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen bebådadt förslag om inköp av beskickningshus i S:t Petersburg, enligt vad utrikesministern till i statsverkspropositionen åberopat statsrådsprotokoll över utrikesärenden anført, komme att medföra vissa förändringar beträffande organisationen m. m. av vår representation i Ryssland, utskottet framdeles komme att avgiva utlåtande beträffande de delar av Kungl. Maj:ts då förevarande förslag, som avsåge denna representation.

Sedan utskottet uti punkt 1:o) i det nu föredragna utlåtandet yttrat sig i anledning av Kungl. Maj:ts uti särskild proposition framlagda förslag om inköp av beskickningshus i S:t Petersburg, hade utskottet i föreliggande punkt uttalat sig i anledning av Kungl. Maj:ts uti förenämnda punkt 4 av tredje huvudtiteln gjorda framställning, i vad den avsåge vår representation i Ryssland — och hade utskottet i sådant avseende på anförda grunder hemställt,

att Riksdagen måtte
a) godkänna följande lönestat för Sveriges beskickningar och konsulat beträffande vår representation i Ryssland

Angående anslag till beskickning och konsulat i Ryssland.

(Forts.)

Ryssland.	Lön.	Tjänstgöringspengar.	Orts-tillägg.	Summa.	
<i>S:t Petersburg.</i>					
Minister	9,000	6,000	*30,600	45,600	* Fri bostad jämte fri uppvärmning och belysning av beskickningshuset intill 3,000 kronor.
Legationssekreterare.....	5,400	2,500	6,600	14,500	Se anm. 3. †
Kanslist ^a	2,400	600	2,000	5,000	Se anm. 1. † * Skall biträda vid göromålen vid såväl beskickningen som konsulatet.
Konsul	5,400	2,500	10,100	18,000	
<i>Archangel och S:t Petersburg.</i>					
Vicekonsul	3,600	1,600	4,800	10,000	Se anm. 2. †
<i>Moskva.</i>					
Konsul	5,400	2,500	*7,100	15,000	Se anm. 3. † * Innefattar även kostnaden för kanslilokal.
<i>Riga.</i>					
Konsul	5,400	2,500	*6,600	14,500	Se anm. 3. † * Innefattar även kostnaden för kanslilokal.
<i>Helsingfors.</i>					
Generalkonsul	6,600	3,000	*8,400	18,000	* Innefattar även kostnaden för kanslilokal.
				140,600	

b) förklara, att de av Riksdagen för åtnjutande av de i avlöningsstaten för Sveriges beskickningar och konsulat beslutade villkor och bestämmelser skola gälla även beträffande Sveriges representation i Ryssland.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *O. Jonsson, C. G. Ekman, C. Persson, K. V. Rydén, J. A. Sjö, N. E. Lindberg, G. Odqvist, L. J. Carlsson, J. Olofsson, A. P. Gustafsson* och *E. F. Hellberg*, vilka ansett, att utskottet bort hava hemställt om bifall till Kungl. Maj:ts förslag med den ändring, att till en konsul i

† Hänvisar till anmärkning under den av Riksdagen redan antagna avlöningsstat för vissa beskickningar och konsulat.

*Angående
anslag till
beskickning
och konsulat
i Ryssland.
(Forts.)*

S:t Petersburg skulle beviljas: lön 5,400 kronor, tjänstgöringspenningar 2,500 kronor, ortstillägg 8,100 kronor, summa 16,000 kronor, och att följaktligen lönestatens summa i denna del skulle upptaga 138,600 kronor.

Herr Jonsson, Olof: Då jag inom utskottet röstat för den nedsättning av ortstillägget till konsuln i S:t Petersburg, som finns angiven i den vid betänkandet fogade reservationen, anser jag mig böra i korthet framhålla det skäl, som för mig varit bestämmande i detta fall.

Under överläggningen i utskottet framhölls oemotsagt, att levnadskostnaderna för konsuln i S:t Petersburg alldeles icke vore högre än levnadskostnaderna för konsuln i Moskva, utan snarare lägre. Det var icke heller det skäl, som av majoriteten uppgavs för att tillstyrka det högre beloppet, utan dess skäl var, att befattningen i S:t Petersburg skulle vara av större vikt och betydelse än befattningen i Moskva samt att av den anledningen anslaget borde sättas högre i S:t Petersburg, för att befattningen därstädes säkrare skulle kunna draga till sig en något mera dugande kraft, än vad eljest skulle kunna bliva fallet.

Om emellertid för konsuln i S:t Petersburg viktiga och kinkiga saker kunna förekomma till hans avgörande, har han ju sin minister att rådföra sig med, och på det sättet bör han ju snarare kunna klara sig i dylika fall än konsuln i Moskva, som alltid på egen hand måste fatta sina beslut, det må gälla hur viktiga saker som helst.

Det är detta skäl, som för mig varit bestämmande vid voteringen inom utskottet, och när jag hittills icke hört någon vederläggning av denna min uppfattning framkomma, står jag fortfarande kvar på samma ståndpunkt, varför jag, herr talman, på denna grund yrkar bifall till den av mig m. fl. avgifna reservationen.

Hans excellens, herr ministern för utrikes ärendena greve Ehrensvärd: Herr talman, mina herrar! Då jag föreslog Kungl. Maj:t att fortfarande bibehålla ett generalkonsulat i S:t Petersburg, var mitt skäl icke blott detta, att man skulle bibehålla vad vi en gång redan hade, utan det var också ett annat, nämligen något som står i sammanhang med vad jag på en sida i statsrådsprotokollet pekat på: önskvärdheten däraf, att man skulle låta konsulatkårens medlemmar om möjligt vinna sin utbildning och vidare befordran i ett och samma land. Det är alldeles påtagligt, att med en så liten konsuls-kår som den svenska detta önskemål endast mycket ofullständigt kan vinnas, men kan man göra något till förverkligande härav, är det i varje fall gott, ty det är klart, att en konsul först då kan vara till verklig nytta, när han levat sig in i ett lands förhållanden och skaffat sig de personliga förbindelser, som kunna vara honom till gagn. Det finns härvidlag två medel att kunna hålla honom kvar. Det ena är ålderstillägg för konsuln och vice konsuln, en princip,

som Riksdagen godkänt; det andra är att det finns om möjligt så att säga en slutpost i vederbörande land, till vilken konsuln kan sträva och där kan finna önskligt kvarstanna.

Om man således med andra ord har en duglig konsul, t. ex. i Moskva, eftersom vi tala om Ryssland, och ett generalkonsulat i Amerika blir ledigt, är av vikt att man kan säga till denne man; gå icke dit, inom några år hava vi en motsvarande post i Ryssland, som blir ledig, och den är lämplig för er.

Ur denna synpunkt voro det kanske lyckligare, om generalkonsulatet i S:t Petersburg bibehölles. Men jag skall villigt erkänna, att sedan förslag framlagts om inköp av beskickningshus i S:t Petersburg, där även konsulatet skall inrymmas, frågan kommit i ett annat läge, och att det finns mycket som talar för utskottets förslag, att en konsul må där anställas i stället för en generalkonsul. På samma gång vill jag tillägga, att jag tror, att det vore önskvärt, om statsutskottets förslag att bevilja 18,000 kronor åt konsuln kunde av Riksdagen bifallas, detta just för att även i Ryssland åtminstone i någon mån få en slutpost.

Herr Olof Jonsson i Hof har anmärkt, att denna plats icke kunde anses vara så viktig, enär konsuln alltid hade ministern att rådföra sig med, vilket konsuln i Moskva icke hade. Jag tror dock, att han härvidlag förbiser, att konsuln i S:t Petersburg just är avsedd att vara ministrernas kommersiella rådgivare vid ledningen av hela det konsulära arbetet i Ryssland. Det är ju en ny princip vi stå på väg att genomföra vad Ryssland angår, den principen nämligen att förena diplomatiska och konsulära ärenden i en och samma hand. När det gäller ett land som Ryssland, är det klart, att man vid utseende av vår minister därstädes kommer att i första rummet taga hänsyn till huruvida denne man är lämplig att sköta de politiska uppgifter, som åligger honom, och just därför är det av ytterst stor vikt, att han har vid sin sida en man, som är vuxen sin uppgift.

Naturligtvis vill jag icke säga, att det är absolut omöjligt att få en sådan man för den lön, som reservanterna hava föreslagit, men jag tror, att det försvårar saken, och jag vet icke, om det kan vara klokt, när det gäller ett så jämförelsevis litet belopp, att riskera detta, i all synnerhet om man å andra sidan betänker den stora uppgift, som våra starkt utvecklade kommersiella förbindelser med Ryssland kräva. Av dessa skäl tror jag, att det vore lyckligare, om man stannade vid vad statsutskottets majoritet har föreslagit.

Greve Wachtmeister, Fredrik: Efter hans excellens herr utrikesministrerns anförande behöver just icke någonting sägas för att motivera den ståndpunkt, som statsutskottets majoritet har intagit.

Jag vill endast tillägga, att då Riksdagen har godkänt det förslag, och jag skulle vilja säga det, som det synes mig, väl genomtänkta förslag till konsulatväsendets reformering, som utrikesminis-

*Angående
anslag till
beskickning
och konsulat
i Ryssland.*

(Forts.)

*Angående
anslag till
beskickning
och konsulat
i Ryssland.*

(Forts.)

tern har framlagt — när Riksdagen har godkänt detta förslag i samtliga dess övriga delar, och det nu endast återstår att behandla den del av desamma, som rör Ryssland, förefaller det mig, som om det vore rätt, att Riksdagen, vilken i det hela förut har godkänt utrikesministrarnas plan, även gör det vad beträffar Sveriges representation i Ryssland och således lägger slutstenen till den byggnad, Riksdagen förut uppfört.

Herr talman, jag yrkar bifall till statsutskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talman yttrade, att med anledning av de yrkanden, som under överläggningen framstälts, propositioner komme att göras särskilt angående vardera av de två momenten i föreliggande punkt. Beträffande mom. a) vore yrkat, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Jonsson, Olof*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av honom m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

På därom gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i mom. b) hemställt.

*Om
ytterligare
låneunderstöd
för järnvägs-
anläggning
från Varberg
till Ätrons
station.*

Föredrogs änyo statsutskottets den 5 och 7 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande av ytterligare låneunderstöd för järnvägsanläggning från Varberg över Ullared till Ätrons station.

I propositionen nr 77 av den 22 november 1912, vilken blivit överlämnad till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bifogat utdrag av statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen medgiva, att åt Varberg—Ätrons järnvägsaktiebolag finge för fullbordande av järnvägsanläggning från Varberg över Ullared till Ätrons station å det av Riksdagen enligt skrivelse den 24 maj 1910 till låneunderstöd åt enskilda järnvägar beviljade och till Kungl. Maj:ts förfogande ställda extra anslag av 7,500,000 kronor anvisas ett låneunderstöd av 65,000 kronor, utan iakttagande av vissa i Riksdagens berörda skrivelse stadgade, i statsrådsprotokollet närmare omfördälda villkor.

Utskottet hade i detta utlåtande på anförda grunder hemställt, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Reservation hade avgivits av herr *Kvarnzelius*, som yrkat, att utskottet måtte hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Hedenlund: Herr talman, mina herrar! På skäl, som vid ett första ögonkast kunna synas vara nog så plausibla, har statsutskottet hemställt, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition angående ytterligare låneanslag till Varberg—Ätråns järnvägsaktiebolag icke må vinna Riksdagens bifall, detta emedan undantagsbestämmelser måste anses medföra farliga konsekvenser. Samtidigt har emellertid statsutskottet uttalat, att »vad i detta ärende förekommit, synes utskottet visserligen tala för önskvärldheten av att Varberg—Ätråns järnvägsaktiebolag måtte beredas möjlighet att fullborda ifrågavarande, med hänsyn till allmänt kommunikationsintresse betydelsefulla järnvägsanläggning.»

Men då statsutskottet icke med ett enda ord berört de skäl, som onekligen tala för ett bifall till den kungliga propositionen, vågar jag, med stöd av den kännedom, som jag har om de rent lokala förhållandena, framlägga förhållandena sådana de framkommit i den kungliga propositionen.

Redan år 1902 inkom till regeringen en koncessionsansökan om en smalspårig järnväg mellan Varberg och Ullared. De tillfrågade myndigheterna, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt järnvägsstyrelsen, avstyrkte denna koncessionsansökan, emedan man ansåg, att en smalspårig järnväg icke skulle fylla de allmänna behoven, men samtidigt gjorde man det uttalandet, att en normalspårig järnväg i denna sträckning, särskilt om den kom att sträckas längre in åt landet, vore av större betydelse.

År 1905 inkom så en ny koncessionsansökan, även denna gång om en smalspårig järnväg, och de hörda myndigheterna, i detta fall Hallands länsstyrelse, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, järnvägsstyrelsen samt chefen för generalstaben, yttrade samtliga, att man icke heller nu borde släppa kravet på en normalspårig järnväg, och härigenom framtvingade man så att säga den kostbarare bredspåriga järnvägen.

Samtliga koncessionssökande förenade sig nu i en skrivelse till Kungl. Maj:t, i vilken man begärde, att, därest Kungl. Maj:t ansåg sig på grund av strategiska eller andra hänsyn icke kunna lämna koncession på en smalspårig järnväg, de koncessionssökande måtte beredas tillfälle att bygga järnvägen normalspårig.

Nu torde icke något som helst tvivel råda om att en smalspårig järnväg skulle vara fullt tillräcklig för ortens förhållanden, och jag ber därför ännu en gång att aldeles särskilt få understryka, att staten till följd av allmänna hänsyn rent av framtvingade den normalspåriga och dyrare anläggningen. Jag vågar icke trötta kammaren med några siffror, men jag kan icke underlåta att nämna, att den lilla staden Varberg i denna järnväg tecknat ett aktiebelopp av en halv miljon kronor, att Hallands läns landsting tecknat ett aktiebelopp av 50,000 kronor samt att Varberg—Borås järnvägsaktiebolag, som enligt mitt bestämda förmenande icke kan hava någon direkt ekonomisk fördel av denna järnväg, likaledes tecknat ett belopp av

*Om
ytterligare
låneunderstöd
för järnvägs-
anläggning
från Varberg
till Ätråns
station.
(Forts.)*

Om
ytterligare
låneunderstöd
för järnvägs-
anläggning
från Varberg
till Ätråns
station.
(Forts.)

50,000 kronor. Alltnog, den verkställda kostnadsberäkningen kom till ett slutbelopp av 2,370,000 kronor, det nödiga aktiebeloppet anskaffades, om också med svårighet, och järnvägen fick ett statslån av 1,485,000 kronor. Men till sist visade sig, att järnvägen icke kunde byggas för detta pris, utan det uppkom en brist på 130,000 kronor. Denna brist har statsrådet och chefen för civildepartementet tänkt sig kunna täckas så, att staten lämnade ett lån på ytterligare 65,000 kronor, att på enskild väg skaffades det ett lån på 15,000 kronor och att slutligen återstående 50,000 kronor utfylldes genom en redan befintlig garanti av Varbergs stad.

Statsutskottet har emellertid, såsom jag redan påpekat, ansett sig av konsekvensskäl höra avstyrka låneansökan. Men mig synes, som om rena konsekvensskäl i stället skulle tala för att staten med fästad hänsyn till den politik, som staten fört i denna järnvägsfråga, borde låta de rent formella principerna falla och lämna järnvägen ett statslån inom halva den verkliga och icke inom halva den beräknade kostnaden. Jag gör denna hemställan så mycket hellre, som enligt min bestämda uppfattning stater icke skulle löpa någon som helst ekonomisk risk på lämnandet av detta lån, och jag ber att härutinnan få lämna följande förklaring. Varbergs station skall icke på grund av Varberg—Ätråns järnvägs ingång, utan på grund av att sedan lång tid stora krav ställts på densamma, utbyggas för en högst betydande kostnad. I denna skall Varberg—Ätråns järnväg enligt överenskommelse deltaga med 70,000 kronor, som ingå i den befintliga bristen på 130,000 kronor. Skulle nu Varberg—Ätråns järnväg icke kunna betala dessa 70,000 kronor, falla motsvarande kostnader med två tredjedelar på statens järnvägar. Om lånet däremot beviljades, skulle statens järnvägar bliva befriade från denna utgift, på samma gång som de inteckningssäkerheter, som staten redan innehar för det gamla lånet, skulle i hög grad förbättras.

Enligt beräkningar, som verkstälts av byrådirektören i järnvägsstyrelsen Adolf d'Ailly, har nämligen frånvaron av en anslutning till Varbergs station samt saknaden av tillfredsställande tillfartsvägar till stationer under år 1912 förorsakat Varberg—Ätråns järnväg en förlust av 3 kronor per dag och bankilometer. Om man härtill lägger, att enligt beräkningar av samme byrådirektör d'Ailly frånvaron av denna direkta anslutning förorsakat Varberg—Ätråns järnväg ökade driftkostnader för år 1912 med 7,260 kronor, torde för envar stå klart, att allt som göras kan bör göras för att få järnvägen fullt färdig.

Då faktiskt Varberg—Ätråns järnväg befinner sig i ett verkligt nödläge, och detta kan sägas vara framkallat av den politik, som staten själv fört i detta ärende, och då därtill kommer, att man utan någon som helst ekonomisk risk torde kunna lämna det genom den kungliga propositionen nu begärda lån, vågar jag vädja såväl till kammarens hjärta som till kammarens praktiska sinne samt anhåller, herr talman, att på grund av vad jag haft äran anföra få

yrka avslag å statsutskottets hemställan och bifall till den vid betänkandet av herr Kvarnzelius fogade reservationen.

Herr Köhlin: Jag ber att få lämna några upplysningar här beträffande kostnaderna för denna järnväg och kommer att jämställa dem med den kalkyl, som kungl. järnvägsstyrelsen gjort upp i en liten tablä, vilken ligger till grund för beräknade kostnader för sekundärbanors byggande. Jag vill göra denna framställning, på det att man må få klart för sig, att Varberg—Ätrans järnväg icke misshushållat med pengarna. Ifrågavarande järnväg kostar färdigbyggd inberäknat detta statslån 52,734 kronor per kilometer, under det att en bana av typ T 1, som kungl. järnvägsstyrelsen föreslagit, beräknas kosta i lätt terräng 45,000 kronor, i medelsvår terräng 60,000 kronor och i svår terräng 90,000 kronor per kilometer. Därav ser man, att i medelsvår terräng — den är alldeles säkert icke lättare för Varberg—Ätrans järnväg — anläggningskostnaden för denna järnväg med mellan 7,000 och 8,000 kronor per kilometer understigit den av järnvägsstyrelsen för dylik terräng beräknade, och det är alltså ganska tydligt, att Varberg—Ätrans järnvägsaktiebolag icke använt sina pengar illa.

Ett annat förhållande, som råder vid den nybyggda järnvägen, vill jag även fästa kammarens uppmärksamhet på, nämligen att man byggt en nödfallsstation för 12,000 kronor, som ligger en kilometer från huvudstationen i Varberg. Passagerare å Varberg—Ätrans järnväg få sålunda gå en kilometer landsväg för att komma till Varbergs station, och det kan icke vara rimligt att detta får fortfara i längden.

Varberg—Ätrans järnväg har på inrådan av alla statens myndigheter, som hörts i ärendet, byggts såsom normalspårig och har därigenom blivit dyrare. Såsom den förste ärade talaren anförde hava enskilda, såväl staden Varberg som orterna och landstinget, ansträngt sig till det yttersta och kunna därför icke åstadkomma något vidare, ty i annat fall skulle de redan gjort det och dragit järnvägen fram till huvudstationen. Om Riksdagen nu nekar att bevilja dessa 65,000 kronor, blir följdén, att frågan kommer tillbaka nästa år och därigenom kommer att förorsaka kammaren och utskottet onödigt besvär. Enligt min mening är det därför bättre, att vi bevilja anslaget nu, ty därigenom bringa vi frågan ur världen och bredda trafikanterna tillfälle att ordentligt komma fram på järnvägen. Trafikanterna fråga icke efter orsakerna utan beklaga sig över, att sådana missförhållanden skola få äga rum. De veta icke, att utskottet på formella skäl avstyrkt Kungl. Maj:ts framställning. Det förefaller mig emellertid, som om utskottet icke velat avstyrka den kungl. propositionen utan endast givit denna kammare ett tillfälle att säga: vi skola gå in på detta. Jag tycker mig kunna läsa detta mellan raderna, och jag ber därför att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

*Om
ytterligare
låneunderstöd
för järnvägs-
anläggning
från Varberg
till Ätrans
station.
(Forts.)*

Om
ytterligare
läneunderstöd
för järnvägs
anläggning
från Varberg
till Äträs
station.
(Forts.)

Greve Wachtmeister, Fredrik: Jag vill först säga, att den siste ärade talaren icke hade rätt, då han sade, att man kan se av utskottets utlåtande, att utskottet velat, att kammaren bifaller den kungl. propositionen. Var och en som läser utlåtandet torde nog bliva övertygad om att vi av principiella skäl yrkat avslag på Kungl. Maj:ts proposition.

Det är mycket sant, som den första ärade talaren sade, att det här verkligen finnes förmildrande omständigheter, om jag så får kalla dem. Det är även riktigt vad han sade, att det är genom statens myndigheters inflytande, som denna bana blivit bredspårig och icke smalspårig, som man från början tänkt att göra den. Vidare är det riktigt, såsom herr Köhlin sade, att såväl staten som kommuner genom denna järnväg åsamkats dryga kostnader. De ha verkligen ansträngt sig till det yttersta, det kan man icke neka till. Det är emellertid ett par uttalanden av herr Hedenlund, som jag icke anser vara fullt riktiga.

Han sade, att dessa 70,000 kronor, som det här är fråga om att bevilja såsom lån, skola användas för att införa Varberg—Äträs järnväg till Varberg station. Denna station skall ombyggas och kostnaderna härför skola gäldas med $\frac{2}{3}$ av statsmedel och $\frac{1}{3}$ av ett annat bolag, Varberg—Borås banan. Nu säger herr Hedenlund, att man beräknat, att Varberg—Äträs järnväg skulle där gå in med 70,000 kronor. Om icke Varberg—Äträs järnväg drages in till Varbergs staten, kommer ombyggnaden av denna station ändå att kosta detsamma, och då får staten betala $\frac{2}{3}$ av 70,000 kronor. Det är denna slutledning han dragit, som jag tror icke vara riktig. Jag har i detta avseende hört mig för hos en ganska stor auktoritet vid statens järnvägar, som har särskilt reda på förhållandena där nere, och han har sagt mig, att detta delvis kan vara fallet, men icke helt och hållet. Kommer icke Varberg—Äträs järnväg in till Varbergs station, behöver man icke göra de spåranordningar, som där beräknats, så storartade, och denna station blir således billigare, om icke Varberg—Äträs järnväg kommer dit.

Ett annat påstående av herr Hedenlund måste jag även vända mig mot, och det är då han sade, att det nödläge, vari Varberg—Äträs järnväg befinner sig, framkallats direkt av staten och genom dess åtgärder. Jag tror icke, att detta påstående är fullt riktigt, utan detta nödläge torde ha framkallats av att de beräknade kostnaderna för järnvägen icke stämt med de verkliga. Vad är orsaken härtill? Det är icke statens fel, att kostnadsberäkningarna varit oriktiga och vilseledande. Till belysning härav vill jag lämna kammaren del av några siffror, som jag fått.

För att komma in till Varbergs station har i kostnadsberäkningen upptagits ett belopp av 20,000 kronor. De kostnader, som redan för detta ändamål utgivits, gå till 13,200 kronor och därtill skulle komma 70,000 kronor, vadan det således skulle bliva 83,000 kronor. För att komma till Ullareds station, där denna järnväg

korsar Falkenbergs järnväg, hade beräknats en summa av 36,225 kronor. Enligt bokslutet har det kostat sammanlagt 110,489 kronor 67 öre och, enligt kontrollantens uppgift, inberäknat jordlösen, räls och slipers 143,850 kronor. Detta är en alldeles oerhörd skillnad. För att komma till Åtrans station har beräknats 59,600 kronor. Enligt bokslutet hava kostnaderna uppgått till 91,000 kronor och, enligt kontrollantens uppgift, inberäknat jordlösen, räls och slipers 112,000 kronor.

Jag tror således, att det nödläge, vari järnvägen befinner sig, beror på, att de verkliga kostnaderna icke alls motsvara de beräknade.

Nu säges det här, att det varit av formella skäl som statsutskottet avstyrkt bifall till Kungl. Maj:ts framställning. Detta vågar jag bestrida. Jag tror verkligen, att det är ganska farligt att gå med på den kungl. propositionen. Saken är ju den, att man under åtskilliga tiotal år funnit sig synnerligen väl uti att så snart en järnväg skall byggas få gå in till Kungl. Maj:t och begära statslån. Förut gick det icke så till, utan då fick man gå in till Riksdagen med framställning, och här vigilerades mycket för att få fördelar för olika järnvägar. Nu har man lyckligtvis kommit ifrån detta, och regeringen bedömer dessa saker efter objektiva grunder. Men för att statslån skall kunna beviljas, har Riksdagen uppställt vissa grunder, och den grund jag här särskilt vill fästa mig vid är, att statslån icke får beviljas till högre belopp än halva anläggningskostnaden. Mig veterligen har man aldrig frångått denna princip. Vi hava visserligen ett fall, som verkar såsom ett undantag, och det är i fråga om Orsa—Sveg-banan. Men, såsom herrarna komma ibåg, var det alldeles särskilda förhållanden med denna järnväg. Den betraktades som en del av Inlandsbanan, och jag tror därför icke, att man får jämföra dessa båda fall.

Till slut vill jag säga, att det nog finnes bevekande skäl, som tala för bifall till Kungl. Maj:ts proposition, men jag tror, att om Riksdagen beviljar detta lån, så har den därmed tagit ett farligt steg. Jag kan icke tänka mig, att följderna härav kunna bli några andra, än att kostnadsberäkningar för järnvägar hädanefter komma att uppgöras mera lättsinnigt än vad hittills varit fallet, och detta är en mycket betänkelig sak.

Herr Hedenlund har sagt, att det på grund av de uppgjorda trafikberäkningarna skulle vara skäl att bifalla den kungl. propositionen, enär det skulle vara en god affär för staten. Jag tror icke, att detta skäl är vägande. Trafikberäkningar äro svåra att uppgöra och äro därför icke mycket att lita på.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr statsrådet Schotte: Herr talman! Jag skall be att för några ögonblick få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk i detta ärende. Utsiktarna att kunna beveka kammaren att ansluta

*Om
ytterligare
läneunderstöd
för järnvägs-
anläggning
från Varberg
till Åtrans
station.
(Forts.)*

Om
ytterligare
låneunderstöd
för järnvägs-
anläggning
från Varberg
till Åtrans
station.
(Forts.)

sig till Kungl. Maj:ts förslag äro tydligen ganska små, då statsutskottet i detta fall ställt sig så hårdhärtat, men jag tillåter mig ändå att framföra några synpunkter, som till äventyrs i någon mån kunna inverka på frågans bedömande.

Det är förut tillräckligt redogjort för de alldeles särskilda förhållanden, som föreligga i detta fall och motivera ett undantag från vanliga villkor för statslån till järnvägar. De, som sökt koncession å järnvägen, hava blivit tvingade att göra mer och mer dyrbara anordningar i alla avseenden, än de tänkt sig från början, och detta uteslutande genom statens åtgöranden. De kostnadsberäkningar, som uppgjorts, hava icke heller visat sig fullt hållbara. Det kan sägas, att detta i viss mån varit statens myndigheters fel. Då kostnadsberäkningarna granskas av vederbörande statsmyndigheter, skulle man kunna förebrå dem, att de icke bättre än som skett granskat, huruvida de gjorda beräkningarna varit hållbara. Och även det, att statens järnvägar till följd av åtskilliga förhandlingar angående anslutning till Varbergs station nödgats bringa Varberg—Åtrans järnväg i det ogynnsamma läge, som här relaterats, i det att den ännu icke kunnat komma in på Varbergs station, har i sin mån medverkat till järnvägsbolagets nu inträdda svårigheter. Emellertid vill jag härmed ingalunda påstå, att man förfarit annorlunda än som är vanligt eller icke förfarit med tillbörlig noggrannhet. Men det är ett alldeles särskilt förhållande vid granskning av järnvägsförslag, som jag vill fästa uppmärksamhet vid.

Den huvudsakliga anledningen till, att denna järnväg blivit så dyr, är att söka uti de höga kostnaderna för anslutning till vissa andra järnvägars stationer. I detta avseende befinner sig denna järnväg i en ganska ogynnsam situation, enär den har icke mindre än tre anslutningsstationer. Utskottets ärade ordförande har redogjort för, huru otillförlitliga de beräknade kostnaderna visat sig vara i förhållande till de verkliga just med avseende å dessa anslutningar. I detta hänseende är man kanhända icke inne på den riktigaste vägen, när man, som hittills i allmänhet skett, beräknat anslutningskostnaden efter några vissa mer eller mindre schablonmässiga grunder, eller i allt fall utan stöd av fakta eller avtal med avseende å verklig anslutningskostnad. Dessa kostnader äro i regel icke kända förrän långt fram, ofta först när företaget är nära sin fullbordan. Vid koncessionen undantagas i regeln just sträckningen närmast dylika anslutningsstationer, och man har därför i allmänhet icke för dem haft några fullt exakta kostnader att stödja sig på, när man beräknar järnvägsbyggnadssumman. Då statens och enskilda järnvägar alltid äro intresserade av att för den ökade trafik, som kan komma till stånd genom en anslutande järnväg, få sina stationer utvidgade, spårsystemet omlagt och andra möjliga förbättringar, i vilket allt den anslutande järnvägen i regel får deltaga, är det givet, att nu förevarande kostnader ofta nog komma att överstiga dem, som beräknats i regel med hänsyn huvudsakligen till den anslutande järnvä-

gens behov. Min mening är emellertid att i vad på mig ankommer hädanefter icke annat än i nödfall bevilja koncession, därest icke efter förhandlingar mellan vederbörande parter även kostnadsförslag uppgjorts och godtagits för anslutning till förut varande stationer, och jag kommer icke heller att tillstyrka beviljande av statslån i annat fall, än att uppgörelse träffats om anslutningsstationer och full klarhet således vunnits om kostnaderna härför. Det har visat sig, att fallet med denna järnväg är typiskt i förevarande avseende och att liknande fall förekomma ofta nog. Det må vara, att kanske bolaget också bort göra *sina* beräkningar noggrannare, men uppenbart är, att den brist, som uppstått, har sin huvudorsak uti de höga kostnaderna för anslutningsstationer.

Jag tror, att billighet talar för att det här ifrågasatta lånet beviljas, och jag tror även, att det skulle vara klokt för staten ur ekonomisk synpunkt. Såsom den ärade utskottsordföranden mycket riktigt anmärkte, är det svårt att säga om den verkliga trafiken kommer att motsvara den beräknade och om företaget således blir bärkraftigt. Det är möjligt att man på en eller annan post räknat något för sangviniskt. Alla torde dock vara ense om att, om staten efter järnvägens trädande i likvidation skall övertaga och driva densamma, detta kommer att kosta staten åtskilligt mera än räntan på det nu ifrågakvarande lånet. Jag tror icke, att det skulle vara ur någon synpunkt fördelaktigt för staten att komma i besittning av denna järnväg. Belägenheten är icke sådan, att staten kan ha något särskilt intresse därav. Möjligt är ju visserligen att en likvidation kan undgås, och det ser ut som om statsutskottet velat uttala en välvillig förhoppning att det ej skall behöva gå till en katastrof för järnvägen. Utskottet säger, att det är mycket bra, om denna järnväg blir fullbordad, och därom kunna vi nog vara fullkomligt ense. Vidare är utskottet bestämt emot att lån beviljas ur handels- och sjöfartsfonden, och därom äro vi också ense. Men sedan återoppar utskottet dessa konsekvenssynpunkter, som böra hindra statens mellankomst med ytterligare lån. Men hur bolaget skall hjälpas ur sina svårigheter, hur Kungl. Maj:t lämpligast skall förfara, det säger utskottet intet om. Men Kungl. Maj:t sitter icke inne med några medel i detta fall, och kan icke utan Riksdagens medgivande göra någonting för att bispringa bolaget. Kungl. Maj:t är fullkomligt stängd och har därför velat överlämna åt Riksdagen att avgöra järnvägens öde. Utfaller Riksdagens beslut i överensstämmelse med statsutskottets förslag, finnes ingen som helst möjlighet för Kungl. Maj:t att lämna järnvägen den försträckning, den behöver för att kunna fullbordas.

Jag tror icke, att det är så farligt med de konsekvenser av ett lifall till Kungl. Maj:ts beslut, som man talat så mycket om. Givetvis har också jag haft mina betänkligheter, och jag vet mycket väl, att Riksdagen har rätt mycken obenägenhet för att ändra villkor, som äro fastställda en gång för alla. Men naturligtvis kunna öm-

Om
ytterligare
låneunderstöd
för järnvägs-
anläggning
från Varberg
till Åtrons
station.
(Forts.)

Om
ytterligare
länestöd
för järnvägs-
anläggning
från Varberg
till Åtrans
station.
(Forts.)

mande fall förekomma. Ingen regel utan undantag. Men det är givetvis Riksdagen själv som har att avgöra om undantag i speciella fall kunna medges. Man må gärna i det längsta hålla på fattade beslut, men det kan finnas fall då det närmast är oriktigt och obilligt att icke göra några jämkningar.

Ett annat förhållande, som också bidragit till den ogynnsamma situation, vari järnvägen befinner sig, är, att de starka kontrollbestämmelser under byggnadstiden, som Kungl. Maj:t och Riksdagen föreskrivit under de senare åren, varigenom särskilda personer tillsättas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att med större makt och myndighet än förut efterse järnvägarnas ekonomi under byggnadstiden, icke funnos när statslånet till denna järnväg beviljades, utan detta meddelades på de grunder, som då gällde. Det är att hoppas att i framtiden genom ökad kontroll ledsamheter som de här förevarande skola kunna undvikas.

Jag tycker, som sagt, att åtskilliga billighetsskäl tala för att detta lån nu beviljas; Riksdagen skulle visa sig dessa trakter synnerligen bevågen, om den ville se till, huruvida man icke kan tillmötesgå den låneframställning, som här gjorts. Jag tror icke, att beviljandet av det ifrågasatta lånet skall behöva medföra någon förlust för staten, och det skall bereda bolaget möjlighet att komma på fötter och befria staten från att inom kort tid behöva övertaga och driva järnvägen med alla de konsekvenser, som detta skulle föra med sig.

Herr Danström: Sedan herr Hedenlund samt statsrådet och chefen för civildepartementet utförligt redogjort för denna frågas förhistoria och nuvarande läge, kan jag fatta mig helt kort. Det har uttalats farhågor, att vådliga konsekvenser skulle uppstå av ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Men denna fråga är verkligen så ensartad, att man icke behöver befara, att några liknande anspråk skola från andra håll göra sig gällande, och för övrigt har statsutskottets ärade ordförande nyss meddelat, att åtminstone *en* avvikelse från regeln redan gjorts. Det finnes således prejudikat på, att man icke alltid varit så rädd för konsekvenserna.

Det har anförts, att Varbergs stad och de kommuner, som äga intresse i denna järnväg, blivit tvungna att bygga en normalspårig järnväg, ehuru ortens trafikbehov varit tillräckligt betjänt med en smalspårig bana. Skulle icke nu Varberg—Åtrans järnvägsaktiebolag af ekonomiska skäl kunna vinna den avsedda anslutningen till Varbergs station, där statens järnvägar och Varberg—Borås järnväg sammanlöpa, är det avsedda målet med en normalspårig järnväg icke vunnet, och då hade en smalspårig järnväg varit för ortens behov till fyllest. Ändamålet med normalspårig järnväg var, att anslutning skulle kunna vinnas till de bredspåriga järnvägarna.

Då jag icke kan finna annat än att risken för staten genom att detta lilla stadslänestöd beviljas är ingen, men hjälpen för denna järnväg till att vinna anslutning vid Varbergs station är stor,

ber jag att få vädja till kammarens ledamöter, att de måtte bifalla den kungl. propositionen i detta ämne.

Herr Kvarnzelius: Jag begärde ordet med anledning av ett yttrande av statsutskottets ärade ordförande då han sade, att anledningen till, att järnvägen kommit i denna för sig tråkiga situation, är icke statens. Det är alldeles riktigt, åtminstone formellt sett, men man kan icke heller säga, att det är vederbörande järnvägsbolags fel. En föregående talare har mycket tydligt påvisat, att bolaget farit fram synnerligen försiktigt och ekonomiserat detta företag på sådant sätt, att anläggningskostnaden per kilometer ställer sig synnerligen lågt, jämfört med vad järnvägsanläggningskostnader i allmänhet under liknande förhållanden ställa sig.

Om nu Riksdagen avslår Kungl. Maj:ts förslag, så är det ju på formella skäl, och jag måste säga, att det i alldeles särskild grad måste betecknas såsom formellt. Om herrarne ha den kungl. propositionen till hands och slå upp sid. 4, så skolen I finna, att när koncessionssökandena sista gången gjorde framställning att få bygga banan, och då måste finna sig i, att berörda järnväg blev normalspårig, så var deras skrivelse åtföljd av kostnadsförslag för en normalspårig järnväg, vilket förslag slutade på 1,755,000 kronor. Vid granskningen av berörda kostnadsförslag ansåg emellertid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att beloppet borde höjas till 2,140,000 kronor. Så beviljades koncession och så kommo vederbörande in med ansökning att få ett lån av järnvägsbyggnadslånefonden. Då remitterade Kungl. Maj:t ärendet åter till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för ytterligare kontrollräkningar, och då beräknade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att järnvägens anläggningskostnader skulle uppgå till 2,370,000 kronor, och detta lades till grund för Kungl. Maj:ts beslut, och på grundvalen därav medgav Kungl. Maj:t, att järnvägsbolaget skulle få ett statslån på 1,185,000 kronor. Hade nu väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vid denna kontrollräkning höjt beloppet med, låt oss säga, 130,000 kronor ytterligare — och detta hade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen mycket väl kunnat göra utan att på något som helst sätt ha överskridit det tillbörligas gräns, särskilt om väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade haft närmare kännedom om anslutningskostnaden till respektive stationer, vilket man kunnat förutsätta, att den borde haft större möjlighet att på ett tillfredsställande sätt bedöma, än vad det koncessionssökande bolaget haft — om, säger jag, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen på grund därav höjt sina beräkningar med 130,000 kronor, så hade formellt fordringarna på sökandens framställning varit uppfyllda och detta ärende icke behövt föreligga på Riksdagens bord. Då hade Kungl. Maj:t ägt bevilja 65,000 kronor högre lån av statsmedel och då hade saken varit ordnad. Jag frågar eder, mina herrar: är det verkligen rimligt, att man skall så hårddraget fasthålla dessa formella bestämmelser, att, när icke järnvägsbolaget utan en statens myndig-

Om
ytterligare
låneunderstöd
för järnvägs-
anläggning
från Varberg
till Åtrans
station.
(Forts.)

Om
ytterligare
låneunderstöd
för järnvägs-
anläggning
från Varberg
till Åtrans
station.
(Forts.)

het fixerat den summa, som lagts till grund för statslånet, man sedermera skall anse sig omöjligt kunna överskrida denna gräns?

Nu vill jag å andra sidan gärna medgiva, att man, i likhet med vad statsutskottet säger, icke i onödan bör gå och lämna åsido de bestämmelser, som Riksdagen stipulerat, då det gäller att bevilja lån, men det förefaller mig, att diskussionen här och propositionen hava givit ett sådant stöd för att här föreligger ett verkligt undantagsfall, att kammaren icke har anledning att befara så stora vådor, därest Kungl. Maj:ts proposition vinner kammarens bifall. Om man ser på sid. 10 i propositionen, så säger statsrådet där tydligen ifrån, att detta icke får bliva något prejudikat för framtiden. Jag skall be att få återgiva dessa ord i propositionen, som givetvis komma att ingå såsom motiv för Riksdagens beslut, därest propositionen blir bifallen. Herr statsrådet säger: »Om jag således i detta fall anser mig kunna förorda ett låneanslag efter ungefär de verkliga kostnaderna för järnvägsföretaget, vill jag uttryckligen betona, att detta icke får innebära några konsekvenser för andra liknande fall.» Jag tror, att Riksdagen, om den accepterar denna motivering och bifaller den kungl. propositionen, så tydligt har reserverat sig beträffande en fortsättning under andra fall, att icke någon fara föreligger.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den kungl. propositionen.

Herr Köhlin: Jag vill endast göra det tillägg, att jag tycker, att det sätt, varpå väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gått till väga, varit alldeles korrekt. Den har icke tagit till summan för högt. Skulle man nu icke få ett tillägg till statslånet, om man räknar för lågt, blir konsekvensen endast, att man tar till summorna något högre, så att de räcka till, och det blir dyrare för staten. Nu har man tagit upp så mycket, som man ansett behövt, och sedan kommer man och begär resten. Jag tror icke, att detta sätt att kalkylera är sämre än att ta till alldeles för högt.

Herr Lamm: Den siste ärade talaren har något vederlagt den näst föregående med avseende på det sätt, varpå väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gjort ifrågavarande beräkningar, men kammaren har ju hört av civilministern i hans anförande här, att vid koncessionens beviljande just anslutningskostnaderna undantogs och således icke hava ingått i granskningen. Det är emellertid de beräkningarna, som varit så vilseledande.

Jag har i avdelningen och senare i statsutskottets plenum ställt mig på den ståndpunkt, till vilken såväl avdelningen som statsutskottet kommit. Naturligtvis hava vi bedömt alla de omständigheter, som här kunde giva anledning till att göra ett undantag, men när denna sak började att diskuteras i avdelningen, kom det genast fram, att det var åtskilliga enksilda järnvägar, som befunno sig i samma predikament, och de säregna förhållanden, som här blivit påpekade

och särskilt framhållna av en talare, med anledning av att ifrågasvarande bolag fått anlägga en station, som ligger en kilometer utanför Varberg, dessa förhållanden föreligga även med avseende på andra järnvägar. Det är icke alls något formellt skäl, utan hänsyn till realiteterna, som skulle föreligga, om man ginge med på Kungl. Maj:ts förslag, som gjort att statsutskottet intagit den ställning till frågan, som det gjort.

Nu frågade civilministern, var man skulle taga penningar ifrån, och sade, att statsutskottet icke gjort någon antydning i den vägen. Men vi ha naturligtvis den uppfattningen, att när det var så många intresserade parter i denna järnväg, vilka redan hade bidragit till en stor del av kostnaderna och för vilka det var av avgörande betydelse, att järnvägen kom till stånd, skulle det icke vara oöverstigliga svårigheter för dem att fylla det förhållandevis mindre belopp, som begärdes. Det är icke beloppet, som avskräckt, utan det är det reella skälet, att man icke skulle avvika från de principer, som hittills följts och som ansetts lämpliga att följa, som gjort, att statsutskottet ställt sig på den ståndpunkt, som det intagit.

Jag anhåller om bifall till statsutskottets förslag.

Herr Hedenlund: Jag ber att blott med ett par ord få uttala mig om riktigheten av den korrigerings, som statsutskottets högt ärade ordförande gjort beträffande mitt förra yttrande.

Jag sade, att om Varberg—Ätrons järnvägsbolag icke skulle bli i tillfälle att betala de 70,000 kronor, varmed det skall deltaga i Varbergs stations utvidgning, skulle $\frac{2}{3}$ av dessa 70,000 kronor få betalas av statens järnvägar. Det är nog fullt riktigt, såsom den ärade ordföranden sade, att kostnaden skulle bli mindre, om icke redan nu de nödvändiga spåranläggningarna för Varberg—Ätrons järnväg gjordes, men genom de förfrågningar, som jag gjort direkt på platsen, har jag fått höra, att kostnaden för Varberg—Ätrons spår utgöra endast en bråkdel av dessa 70,000 kronor, så jag tror, att mitt yttrande har haft skäl för sig. I varje fall har jag tänkt mig, att om också denna utvidgning av Varbergs station icke nu skall göras, så måste man taga i beräkning, att Varberg—Ätrons järnväg skall en gång komma in till Varbergs station, ty detta måste ske antingen bolaget skall taga sig fram på sina egna dåliga ben eller om staten tvingas att övertaga järnvägen. Man måste nämligen söka få bort det oödliga tillstånd, som nu är där rådande.

Såväl statsutskottets ordförande som chefen för civildepartementet vidrörde trafikberäkningarna och uttalade, att det kanske icke vore värt att fästa sig för mycket vid dem. Jag vill icke på minsta sätt gå i god för de beräkningar, som äro gjorda och som innehållas i den kungl. propositionen, men det förefaller mig, att om man icke har andra siffror att stödja sig på, så måste man lita på dem, som finnas till hands, detta så mycket mera, som de tillkommit genom beräkning, om icke direkt av ett statens organ, så åtminstone av

*Om
ytterligare
läneunderstöd
för järnvägs-
anläggning
från Varberg
till Ätrons
station.*

(Forts.)

*Om
ytterligare
låneunderstöd
för järnvägs-
anläggning
från Varberg
till Åtrans
station.
(Forts.)*

en statens tjänsteman. Nu framhöll den siste ärade talaren, att det finnes andra järnvägar, som äro i samma läge som Varberg—Åtran, och att man kan vänta sig, att samma frågor uppkomma även från andra håll. Jag förstår också mycket väl den ställning, som statsutskottet här intagit, men jag tror, att det är nödvändigt, att varje fråga blir behandlad för sig, och jag är övertygad, att icke samma skäl föreligga vid de järnvägsfrågor, som herr Lamm alluderade på, och jag betvivlar, att förhållandena kunna vara fullt analoga.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på föreliggande utlåtande yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Flere ledamöter begärde votering, i anledning varaf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservation.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja 33;

Nej 81.

*Angående
nya stadgar
för Riksdagens
bibliotek m. m.*

Föredrogs ånyo bankoutskottets den 5 och 7 i denna månad bordlagda utlåtande nr 15, angående förslag till nya stadgar för Riksdagens bibliotek och instruktion för dess tjänstemän.

Med förmålan, att det syntes fullmäktige i riksgäldskontoret vara behöfligt att låta de av Riksdagen fastställda nu gällande »stadgar för Riksdagens bibliotek samt »instruktion för bibliotekarien

vid Riksdagens bibliotek i vissa hänseenden undergå en omarbetning, hade fullmäktige med en till bankoutsnittet den 14 november 1912 avlåten skrivelse överlämnat ett i sådant hänseende utarbetat förslag till »stadgar för Riksdagens bibliotek och instruktion för dess tjänstemän»; och hade fullmäktige tillika hemställt, att utskottet efter verkställd granskning ville för Riksdagen framlägga ifrågavarande förslag till godkännande och fastställelse.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på återopade grunder hemställt, att Riksdagen måtte godkänna i utlåtandet intagna förslag till stadgar för Riksdagens bibliotek och instruktion för dess tjänstemän, dock med iakttagande därav att vissa delar erhöles angiven ändrad lydelse.

Herr Cavalli: Bankoutsnittet har i riksgäldsfullmäktiges förslag till instruktion för Riksdagens biblioteks tjänstemän föreslagit den ändring i 4 §, att biblioteket skall hållas öppet de dagar, då aftonplenum hålles i kamrarna, under hela den tid plenum pågår. Fullmäktige hade trott, att det vore tillräckligt, att biblioteket hålles öppet under aftonplenum, dock ej längre än till kl. 10, enär erfarenheten icke ådagalagt, att biblioteket därefter avsevärt användes eller behövde användas. Då Riksdagen nog kommer att bifalla, vad bankoutsnittet föreslagit, har jag velat säga, att från riksgäldsfullmäktiges sida naturligtvis icke något är att däremot andraga, men detta utskottets förslag låter sig icke verkställas, utan att fullmäktige hos Riksdagen anhålla om ett litet anslag till en extra amanuens och en vaktmästare.

Herr von Stapelmohr: Den föregående ärade talaren har icke framställt något yrkande på ändring i bankoutsnittets förslag, men han har ställt i utsikt, att ett godkännande av utskottets förslag skulle medföra en ekonomisk uppoffring för Riksdagen. Med anledning härav vill jag med några ord beröra de skäl, som ligga till grund för det slut, vartill utskottet kommit.

Det är, såsom den föregående talaren nämnde, föreskrifvet i nu gällande stadgar för Riksdagens bibliotek och instruktion för dess tjänstemän, att biblioteket skall hållas tillgängligt under aftonplenum. Huru länge det skall vara öppet, finnes icke föreskrivet. Riksgäldsfullmäktige ha emellertid föreslagit en begränsning i detta avseende, som går ut på, att öppethållandet av biblioteket icke skall behöva sträckas längre än till klockan 10, och det av det skäl, att efter den tiden är det endast i undantagsfall, som någon söker att få tillträde till biblioteket. Det är nog antagligt, och för min del har jag trott, att ett godkännande av fullmäktiges förslag icke skulle medföra några olägenheter, åtminstone så snart riksdagsmännen blivit vana vid den nya ordningen, men vid ärendets behandling i utskottet framhölls det särskilt från Andrakammars-håll, att det upprepade gånger hänt i Andra kammaren, att ledamöter offentligt

*Angående
nya stadgar
för Riks-
dagens biblio-
tek m. m.
(Forts.)*

Angående
nya stadgar
för Riksdagens
bibliotek m. m.

(Forts.)

uttalat sitt missnöje däröfver, att biblioteket icke, såsom sig bort, hållits öppet under hela aftonplenum, med påföljd att ledamöter i kammaren icke kunnat få det material i biblioteket, som de önskat i och för pågående debatt. Det var naturligt, att utskottet inför sådana uppgifter ställde sig tveksamt beträffande åtgärders vidtagande, som kanske skulle lända riksdagsmännen och Riksdagens tjänstemän till vissa olägenheter. Utskottet förbisåg därvid naturligtvis icke, att det skulle bli förenat med visst besvär för tjänstemännen att hålla vakt i biblioteket under så lång tid, som ett aftonplenum räcker, men å andra sidan föreställde sig utskottet, att det där besväret skulle kunna lättas genom en ändamålsenlig fördelning av vakthållningen mellan tjänstemännen i biblioteket, som för närvarande äro tre, och därför hyste utskottet så mycket mindre tvekan att låta de nu bestående förhållandena fortfa, som aftonplenums längd sällan sträcker sig efter midnatt. Det förekommer endast några gånger under Riksdagen.

Nu sade den föregående talaren, att vad utskottet i denna del föreslagit väl låter sig genomföras, men icke utan ökade kostnader för Riksdagen. Det kan så vara, men jag vill erinra om, att utskottet icke föreslagit något nytt. Det har här endast föreslagit ett bibehållande av de bestämmelser, som redan finnas, och sålunda komma bibliotekets tjänstemän icke att genom ett Riksdagens godkännande av detta förslag få större besvär, än vad de nu ha. Det är möjligt, att ordföranden hos bankofullmäktige, vilken har överinseende över Riksdagens bibliotek, har rätt, att det ökade arbete, som man fordrar av tjänstemännen, kräver ökad ersättning, men därom kan jag icke yttra mig. Jag vill emellertid för min del uttala den förmodan, att om så skulle bliva fallet, lärer nog också Riksdagen ta de oundgängliga följderna av ett sitt beslut om godkännande av vad bankoutskottet föreslagit.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Cavalli: Endast några ord i anledning av vad bankoutskottets ärade ordförande nyss anförde!

Han trodde, att jag såsom inspektor för Riksdagens bibliotek skulle kunna med den nuvarande personalen men med förändrad tjänstgöring ordna så, att vakten i biblioteket skulle kunna upprätthållas under natten. Det låter sig dock icke göra. Enligt bestämmelserna i reglementet är tjänstgöringen tydligt bestämd, och tjänstgöringen är fördelad mellan bibliotekarien, amanuensen och extra amanuensen på så sätt, att bibliotekarien tjänstgör sex timmar, amanuensen fem timmar och den extra amanuensen, som icke har mer än fem kronor om dagen, mellan kl. $\frac{1}{2}$ 5 och 7. Det är icke rimligt att ålägga dem mera. Enligt reglementet låter en annan ordning, såvitt jag kan se, för att upprätthålla göromålen i biblioteket sig icke genomföras utan ett extra biträde. Ty, mina herrar, Riksdagen kan visserligen ålägga bibliotekarien vilken tjänstgöring som helst —

jag hoppas dock, att man härvid icke går obilligt till väga — men så kan man icke göra med de extra, ty då får man icke några extra tjänstemän.

Herr utskottsordföranden har missförstått mig, då han sade, att jag talat om ökad ersättning till de nuvarande befattningshavarna. Jag har sagt, att det behövs ett nytt extra biträde, och jag vill säga kammarens ledamöter, som nu äro vana vid stora anslag, att det anslag som det här kan bli fråga om, kan icke uppgå till många hundra kronor per år. Det är naturligt, att när man vill det ena, så får man finna sig i det andra, och jag är tacksam för vad bankoutskottets ärade ordförande här uttalade i det senare hänseendet. Det lät nämligen på honom, som han icke skulle ställa sig ovillig emot en framställning till Riksdagen härutinnan ifrån fullmäktiges sida.

*Angående
nya stadgar
för Riks-
dagens biblio-
tek m. m.
(Forts.)*

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets den 5 och 7 innevarande mars bordlagda utlåtanden:

nr 16, angående uppförande av nybyggnad för riksbankens avdelningskontor i Kristianstad m. m., och

nr 17, i anledning av väckt motion om utbetalande till skulptören Sven Andersson av 6,000 kronor ur förslagsanslaget till riksdagskostnader,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets den 5 och 7 innev. månad bordlagda utlåtande nr 18, i anledning av väckt motion med förslag till förordning angående viss anmälnings- och uppgiftsskyldighet vid yrkesmässig förmedling av utländsk kredit.

*Om
anmälnings-
och uppgifts-
skyldighet vid
yrkesmässig
förmedling av
utländsk
kredit.*

I en inom Första kammaren av herr *H. Bäckström* väckt, till bankoutskottet remitterad motion, nr 53, hade hemställts, att Riksdagen måtte för sin del antaga vid motionen fogat förslag till förordning angående viss anmälnings- och uppgiftsskyldighet vid yrkesmässig förmedling av utländsk kredit.

Utskottet hade på anförda grunder hemställt, att förevarande motion, I: 53, icke måtte av Riksdagen bifallas.

Herr *Bäckström*: Utskottet har stött sin avstyrkan av denna motion på ett uttalande från bankofullmäktige, vilka anse, att de hava »en, om icke alldeles fullständig, dock för ändamålet tillfredsställande översikt av denna lånerörelse», d. v. s. belåningen utomlands.

Om
anmälnings-
och uppgifts-
skyldighet vid
yrkesmässig
förmedling av
utländsk
kredit.
(Forts.)

Det är ju tydligt, att innan jag skrev denna motion, tog jag reda på det sätt, varpå riksbanken ordnat denna angelägenhet, och det förvånar mig, att bankofullmäktige kunna vara så nöjda med anordningen, som det här låter, ty, om jag rätt uppfattat saken, så får man på detta sätt blott ett ganska ofullständigt material, och på grund av detta material kan man endast göra en approximativ beräkning. Det föreföll mig och de personer, som jag närmast rådgjort med, som om det vore önskvärt, att vid sidan av de uppgifter, som riksbanken erhåller från bankspektionen, även hava dem som man skulle få fram medelst den av mig föreslagna uppgiftsskyldigheten. Jag kan fortfarande icke inse, varför dessa båda vägar skulle vara oförenliga och varför icke den uppgiftsskyldighet, jag ifrågasatt, skulle vara ett önskvärt komplement till den väg, som bankofullmäktige redan skaffat sig. Såsom saken nu ligger har jag emellertid, herr talman, icke något yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av Första kammarens första tillfälliga utskotts den 5 och 7 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 8, i anledning av en av herr Henrikson i Heberg inom Andra kammaren väckt motion, nr 164, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utfärdande av vissa föreskrifter i fråga om utarrendering av prästerskapets lönebeställningar, och

nr 9, i anledning av en av herr August Ljunggren väckt motion, nr 65, angående skrivelse till Konungen i fråga om meddelande av vissa bestämmelser rörande arbetarskydd,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Om
undersökning
av hälsotill-
ståndet bland
arbetare i
särskilt hälso-
vådliga in-
dustrier.

Föredrogs ånyo Första kammarens första tillfälliga utskotts den 5 och 7 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 10, i anledning av en av herr August Ljunggren väckt motion, nr 66, angående skrivelse till Konungen med begäran om undersökning rörande hälsotillståndet bland arbetare i särskilt hälsovådliga industrier.

I en inom Första kammaren av herr August Ljunggren väckt motion, nr 66, vilken hänvisats till kammarens första tillfälliga utskott, hade föreslagits, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om vidtagande snarast möjligt av undersökning rörande hälsotillståndet bland arbetare, som vore anställda i särskilt hälsovådliga industrier.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon Första kammarens åtgärd föranleda.

Herr Ljunggren, August: Herr talman! Innan kammaren expedierar förevarande motion vågar jag anhålla om några minuters uppmärksamhet för framläggandet av ett par synpunkter.

Såsom kammaren behagade finna, har utskottet i sitt utlåtande nr 9 »funnit det i viss mån anmärkningsvärt, att motionären den 26 januari 1913 framlagt så många önskemål om komplettering av bestämmelserna i en lag, som trätt i tillämpning den 1 i samma månad.» Förmodligen har det varit utskottets mening, att detta uttalande skulle gälla *båda* de föreliggande motionerna. Nu förhåller det sig emellertid så, att jag ingalunda begärt *tillägg* i den nya lagen om arbetareskydd. Om utskottets ärade ledamöter vilja göra sig besväret att ånyo läsa igenom motionens kläm, skola de nämligen kunna övertyga sig om att jag endast hemställt, att vid den utredning, som enligt vad vid antagandet av lagen om arbetareskydd *förutsatts* skall äga rum rörande behovet av en *vidare* utveckling *i detalj* av bestämmelser om arbetareskydd, måtte komma under övervägande, huruvida icke med avseende å i motionen anförda förhållanden bestämmelser borde meddelas i vissa av mig närmare angivna riktningar. Då det nu var bekant, att socialstyrelsen enligt sin instruktion hade att uppgöra förslag till dylika bestämmelser, så var ju tidpunkten till och med *synnerligen lämplig* att framkomma med önskemål, som möjligen kunde bliva till gagn vid bestämmelsernas utarbetande och fastställande av Kungl. Maj:t.

Utskottets säkerligen välmentade lilla admonition träffade sålunda icke denna gången, och jag har så mycket mindre anledning att taga den illa upp, som utskottet i övrigt ägnat de i motionen berörda spörsmålen en både saklig och välvillig utredning, för vilken jag naturligtvis är synnerligen tacksam.

Utskottet har, såsom synes, hävdad den uppfattningen, att Kungl. Maj:t redan *nu* äger rätt att *utan Riksdagens hörande* utfärda sådana specialbestämmelser och vidtaga sådana åtgärder, som jag i motionerna påyrkat. Vidare har utskottet ansett, att socialstyrelsen och yrkesinspektionens befattningshavare redan enligt *gällande* instruktioner äga de befogenheter, som jag velat i detta fall tillerkänna desamma.

Härmed är jag för min del synnerligen tillfredsställd, när anledningen till motionerna just var ovissheten om, huruvida den nya lagen *kunde* tolkas på sådant sätt. Denna ovisshet, som uttalats av med hithörande spörsmål särdeles förtrogna, har nu genom utskottets motivering blivit undanröjd, vilket ju måste betraktas såsom en vinst.

Den undersökning rörande hälsotillståndet bland arbetare i särskilt hälsovådliga industrier, som begäres i den föreliggande motionen, torde få betraktas såsom av behovet synnerligen påkallad. Och då densamma av utskottet lagts i *socialstyrelsens* hand, så är jag övertygad därom, att denna myndighet icke skall töva att gripa sig an därmed.

Om undersökning av hälsotillståndet bland arbetare i särskilt hälsovådliga industrier.
(Forts.)

Om
undersökning
av hälsotill-
ståndet bland
arbetare i
särskilt hälso-
vådliga in-
dustrier.

(Forts.)

Herr talman! De missförhållanden, på vilka jag genom denna och föregående motion velat fästa Riksdagens uppmärksamhet, synas måhända en och annan mindre betydelsefulla. Jag vill dock erinra därom, att det här gäller arbetarnes enda kapital, nämligen deras arbetskraft, och att det rör sig om så viktiga angelägenheter som hälsa och liv. Talrika exempel, som under sista tiden kommit till min kännedom, hava också övertygat mig om *nödvändigheten* av samhällets kraftiga inskridande just på detta område. Om en av dessa beklagansvärda arbetare utlåter sig läkaren på följande sätt: »Han fortsatte sitt arbete, så länge han kunde och stöp på sin post.» Och vidare: »Ännu, man kan nästan säga konvalescent efter ett svårt anfall av lungkatarr med astma — som många föregående en följd av inandning av den med svavelsyrighet fyllda luften på hans arbetsplats — började han åter arbeta, pressad därtill eller av fri vilja vet jag ej, men fick recidiv efter endast få dagar och dog inom loppet av ett par dygn. I attesten till det livförsäkringsbolag, vari han var försäkrad, angav jag som huvuddödsorsak svavelsyrighetsförgiftning och detta med rätta, ty det finnes absolut ej någon anledning att antaga, att han skulle gått under vid detta tillfälle eller under liknande omständigheter, om det beretts honom tillfälle att *i tid* upphöra med det skadliga arbete, som han visat sig så föga kunna uthärda.»

Om en annan arbetare skriver läkaren bland annat: »då jag varit hans läkare i ungefär 15 år, var det ju ej svårt för mig att *vet*, huru arbetet inverkat på hans hälsa. För övrigt visade väl det, att han, sedan han alldeles upphörde med arbetet, undan för undan förbättrats betydligt, att det var *arbetet*, som förorsakat sjukdomen och så nedbrutit honom, att hans tillstånd syntes mig helt och hållet hopp- löst.»

En arbetare vid en av våra industriella anläggningar tecknar sin lidandes historia i ordalag, som jag med utelämnande av namn m. m. skall tillåta mig här återgiva: »Jag är född bondson. När jag var 13 år, dog min far. Gården såldes då för halva värdet till järnverksaktiebolaget. När jag var 17 år började jag arbeta under detta bolag som torpardräng. Då jag var 25 år gifte jag mig och fick ett så kallat dagsverkstorp under bolaget, men där var så dåliga hus, att jag fick lägga det lilla jag fått arva efter föräldrarna i reparationer, och arrendet på torpet var så hårt, att om jag stannat där, hade jag och min familj svultit ihjäl. 1892 började jag arbeta i X. sulfidfabrik, där jag fick något mer än 1 krona om dagen samt ett rum till bostad *utan* kök och ingenting att hänga av ett klädesplagg. I golvet sänkades tross, och var mycket otätt. Det var 30 kronor om året för. Min familj hade nu ökats, så att vi var 8 personer. Som bostaden var trång för så stor familj, och då jag varannan vecka hade nattskift och skulle sova om dagarna men då stördes av barnen, frågade jag om bättre bostad, men sådan stod inte att få. Oaktat jag var mycket fattig, beslöt jag dock att söka bygga mig eget hus.

Dåvarande disponenten X. lovade mig tomt gratis å bolagets jord och hjälp med pengar att bygga för. Så köpte jag en gammal stuga, men innan jag fick fram den till platsen, blev disponenten avskedad. När jag då kom upp på kontoret, nekades mig tomtbidrag. Stugan fick jag sätta på en bondes gård 4 kilometer härifrån.

Som inkomsterna var små, blev stugan knappt helt färdig, men jag blev fattigare än förut. Ändå bodde jag där i 9 år. Så började hälsan svika, och då blev det omöjligt för mig att gå den långa vägen morgon och kväll. Därför måste jag åter inflytta till X., där jag i bolagets hus fick ett rum och kök. Hälsan förminskades allt mer och mer till följd av det hälsofarliga arbetet i kokeriet, där jag arbetade i 17 år, 5 år som hjälp, 12 år som förste kokare.

Det var till en början inga ventilationer, lågt var där i taket och kokapparaterna otäta vid luckorna. I förra disponentens tid ombyggdes kokeriet, så där blev rymligare och bättre, men en ny kokare insattes också, utan att personalen ökades, varför arbetet blev värre, syrebehållarna av trä voro ofta otäta, så att gasen strömmade ut i kokeriet och gav en olidlig luft. Ofta fingo arbetarne här kråkas. Som maten förvaras och ätes i kokeriet blev den så genomträngd av gas, att intet djur skulle velat äta den.

Som förut nämnts, blev jag allt sämre och sämre till hälsan. Jag bad då den nuvarande disponenten om annat arbete, men blev ena gången avvisad med ett skratt, en gång fick jag löfte om arbete i silarne, men som man där fick gå våt hela dagen i ända och ändå se till kokeriet, kunde jag ej antaga detta arbete. Jag höll ut, där jag var, till i mars månad 1909, då jag måste intagas på sjukstugan i X. och behandlas för äggvita i högsta grad och en svår lungkatarr.

Jag var då utpinad och utmärslad som ett skelett, och min familj, 8 minderåriga barn och hustru, stod där utan understöd och hjälp.

Då jag å X. kontor bad om hjälp, fick jag blott snäsor samt visades att anlita fattigvården, på vars bekostnad jag var intagen på sjukhuset i X. i 14 veckor och på X. lasarett 16 veckor. Något mer har jag inte fått av fattigvården; inte har det varit lönande att be om något. När jag sedan uppsökte direktör X. fick jag av honom hjälp till brunnsdrickning i X. Och genom patron X. har jag sedan den 14 november 1909 erhålit 25 kronor i månaden till mitt och de minas uppehälle. Ännu är jag till hälsan klen och lider av lungkatarr och äggvita och i det närmaste oförmögen till arbete. Alltså har jag fått min hälsa förstörd i lokalerna vid X. fabrik och de långa 24 timmars skift varannan söndag.»

Dessa båda exempel kunna vara nog för att illustrera hithörande förhållanden.

Nu bör emellertid rättvisligen betonas, att dylika exempel väl få anses höra till undantagen. Men det är enligt min mening illa nog, att sådant *kan* förekomma utan att samhället på något sätt ingriper och söker skydda dessa sina medborgare. Detta alstrar

Om undersökning av hälsotillståndet bland arbetare i särskilt hälsovådliga industrier.
(Forts.)

Om undersökning av hälsotillståndet bland arbetare i särskilt hälsovådliga industrier.
(Forts.)

missnöje och bitterhet och rubbar betänkligt vederbörandes tilltro till lagstiftningens och makthavarnes goda vilja att *i lika mån söka värna även de små i samhället och deras mänskliga rättigheter.*

Det är bland annat även detta jag velat så kraftigt som möjligt understryka i förhoppning om, att Kungl. Maj:t icke skall underlåta att vidtaga *snara och effektiva åtgärder* för att i någon mån råda bot på de missförhållanden, som på detta område äro konstaterade. Och då utskottet i sin motivering anvisat denna utväg för lösandet av frågan, så har jag, herr talman, ingen anledning att nu framställa något särskilt yrkande.

Herr Hammarskjöld: Då motionären icke framställde något särskilt yrkande, behövde ju utskottets ordförande knappast hava anledning att yttra sig. Men innehållet i det anförande, motionären här hållit, jämte vad han i sin motion skrivit nödgar mig dock att säga några ord, ty vad som sålunda såväl muntligen som skriftligen framförts får icke här stå oemotsagt.

Motionärens anförande gick ut på att visa alla möjliga missförhållanden, som skulle förekomma inom en särskild industri och han slutade med den önskan, att Kungl. Maj:t och Riksdagen måtte väl äntligen göra något för att råda bot på dessa missförhållanden! Det låter nästan som om motionären icke hade en aning om den lag om arbetarskydd, vilken han i motionen önskar få förbättrad, och som icke varit i tillämpning längre än sedan 1 januari i år. Det har icke varit honom möjligt att på den korta tid, som förflutit sedan årets början och till dess han skrev sin motion, hitta ett enda exempel på att denna lag icke skulle vara tillräckligt kraftig, och motionären har därför både i motionen och nu i sitt anförande radat upp en del beskrivningar på svåra missförhållanden, vilka ligga ganska långt tillbaka i tiden. *Men det är ju alla dessa missförhållanden som lagen är avsedd att bota!* Kan det då vara rimligt att stödja sig på dem och klaga över, att ingenting göres för att undanröja dem, när vi fått en lag som på detta område så nyss trätt i tillämpning? Jag tycker, att det är nästan oförsvarligt. Jag antecknade särskilt ett yttrande av honom, och detta lydde ungefär så: »Allt detta göres, utan att samhället på minsta sätt ingriper». Samhället *har* ingripit. Kungl. Maj:t och Riksdagen hava ju stiftat en lag för att råda bot på dessa missförhållanden.

Sedan fingo vi till livs långa skildringar av arbetares lidanden och sådana finns det nog gott om, därom är jag övertygad. Men jag upprepar, att det är just dessa lidanden, lagen är avsedd att lindra. Då emellertid motionären här i motionen särskilt framdragit ett exempel från en namngiven fabrik, Konga sulfittfabrik, så kan jag nämna att när utskottet skrev sitt betänkande, hade vi ännu icke fått några särskilda underrättelser därifrån i vidare mån än man redan kunnat erhålla genom tidningarna. Därför yttrade sig utskottet i sitt betänkande icke om detta särskilda fall. Sedan dess hava

emellertid kommit oss till handa flera intyg, som på det allra klaraste ådagalägga, att skildringarna från denna fabrik äro betydligt överdrivna. Detta framgår bland annat av intyg av den yrkesinspektör, som där anställt en särskild undersökning rörande de påstådda missförhållandena, ävensom av intyg från förste provinsialläkaren, däri uttryckligen säges, att motionärens uppgifter innebära en mycket stor överdrift. Den läkare, som motionären särskilt åberopar, och på vars utlåtande han stödjer sig, hur pass tillförlitlig den läkaren kan vara, det vill jag lämna därhän. Och jag vågar tvivla på hans tillförlitlighet, då genom klara intyg från platsen kunnat visas t. ex., att den arbetare, som enligt vad motionären säger skulle vara bruten för all framtid, fortfarande är arbetsför, om han också icke är fullt fri från sjukdom. Vidare finns det ett intyg, att den svavelsyrlighet, som förekommer i luften inom fabriken, icke orsakat sjukdom i *något* av de fall, som äro av motionären uppgivna. Ur yrkesinspektörens undersökning skall jag läsa upp en punkt. Den lyder som följer: »Att grundorsaken till de under de senaste tre åren inträffade sju dödsfallen bland fabriken arbetare skulle vara att söka i hälsofarlig inandning av de i fabriken utvecklade svavelsyrliga gaserna har icke vunnit bekräftelse.»

När jag nu tillägger, att den omnämnde läkaren icke på sex år eller sedan år 1906 med sin fot har varit inom fabriken eller där undersökt förhållandena, har man även däri någon ledning för sitt bedömande av vad hans intyg är värt.

Motionären säger att hans uppgifter äro hämtade ur en rapport från läkaren till medicinalstyrelsen. Detta är icke riktigt. De förekomma i nämnda läkares rapport till förste provinsialläkaren och har sedermera influerat i dennes ämbetsberättelse för 1908. Men utskottet har hört sig för härom hos medicinalstyrelsen och där fått den upplysningen, att medicinalstyrelsen icke funnit det anmälda förhållandet föranleda någon dess åtgärd. Med anledning av motionärens anmälan mot Konga sulfidfabrik har emellertid en vetenskaplig undersökning ägt rum av luften i den anmärkta arbetslokalen. Enligt en uppgift av yrkesinspektören Fürst läser en kvantitet av 0,1 milligram svavelsyrighet per liter luft kunna utan olägenhet fördragas under en hel månads tid. Av den undersökning som verkställdes av vetenskapsmän vid tekniska högskolan har det nu visats, att luften i fabriken håller per liter högst 0,035 milligram svavelsyrighet, således icke hälften av den kvantitet, som anses vara oskadlig under så lång vistelse som en månad. Det är vidare bevisat, att om det funnits missförhållanden i denna fabrik förr, så har därutinnan under senare år successivt skett en förändring till det bättre. Fabriken har varit och är fortfarande under ombyggnad, och man får det bestämda intrycket, att denna fabrik långt ifrån att stå lågt i fråga om att sörja för sina arbetares välbefinnande, tvärtom kan räknas till de bättre, och att särskilt den nuvarande disponenten gör allt vad som rimligen kan begäras för sina arbetares hälsa. Särskilt vill jag

Om undersökning av hälsotillståndet bland arbetare i särskilt hälsovådliga industrier.

(Forts.)

Om undersökning av hälsotillståndet bland arbetare i särskilt hälsovådliga industrier.
(Forts.)

vända mig mot ett yttrande, som motionären hämtat ur den nämnde doktors berättelse. Det heter nämligen i motionen: »Att utnyttja arbetarnas arbetskraft till det yttersta och sedan kasta familjerna på fattigvården är naturligtvis en orättfärdighet, men det borde också vara olagligt.» Det är emellertid icke förhållandet att vid sagda fabrik arbetarne kastas på fattigvården, utan arbetsledningen gör allt vad den kan för att bereda dem en människovärdig tillvaro.

Jag har ansett nödvändigt att inlägga en bestämd protest mot motionärens sätt att sålunda inför Riksdagen anklaga en arbetsgivare, som där icke har tillfälle att själv kunna försvara sig. Det talas så ofta om nödvändigheten av skydd för arbetare och ett sådant skall jag vara den siste att bestrida, men det förefaller mig, som om emellanåt det även kunde behövas något skydd för en arbetsgivare.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hallberg: Herr talman! Denna motions öde torde nu vara beseglat, eftersom motionären själv i sitt yttrande egentligen icke hade något annat yrkande än om bifall till utskottets betänkande och alltså om avslag å motionen. Men då såväl denna motion som den under föregående nummer på föredragningslistan behandlade ävensom motionärens nyss hållna anförande föranleder mig till en reflexion, som under deltagandet i utskottets behandling av motionen blivit än livligare, så skall jag be att få uttala den. Jag menar, att denna motion är ett uttryck för en tendens, som jag icke tror vara fullt lycklig, nämligen den, att riksdagsmännen litet var anse sig pliktiga att gå omkring och syna samhällsbyggnaden för att där upptäcka brister. I och för sig är ju häremot ingenting att säga, eftersom sådant kan anses ingå i en riksdagsmans uppgift, och om, såsom beträffande denna motion är framhållet, några brister icke finnas vara för handen eller åtminstone ej andra än sådana, som redan äro föremål för arbete, så är ju ingen annan olycka skedd, än att på behandlingen av motionen använts tid och arbete, som kanske bättre kunnat disponeras för något annat ändamål. Men därest nu brister upptäckas — och sådana är det ju icke någon svårighet att upptäcka, eftersom samhällsbyggnaden liksom annat mänskligt verk är och förblir ofullkomlig — så blir följderna, att, därest motioner bifallas, som gå ut på att avhjälpa än det ena, än det andra, man avlåter skrivelser till Kungl. Maj:t i mångfald med framställningar om, att den eller den bristen skall avhjälpas. Nu är olyckan den, att den reparatör, som man sålunda vänder sig till, är endast en och att hans tid och krafter och övriga resurser äro begränsade. Följden blir, att dessa beställningar hopa sig; reparatören stannar i ovisshet om, var han skall börja. Men vad värre är, man riskerar att vad som kommer till utförande utföres mindre väl. Jag tror, att detta icke är för samhällsskicket lyckligt. Vad motionären här har påyrkat är ju något, som ingen människa vill förneka. Men man måste ju

låta det statsorgan, som för ändamålet inrättats, nämligen socialstyrelsen, få rimlig tid att bättra vad som brister.

Herr Ljunggren, August: Ja, det har alls ej varit min mening att här gå in på några sådana speciella förhållanden, som herr utskottsordföranden har dragit fram, och det har ej heller varit min avsikt att, som han velat söka göra troligt, komma åt någon särskild arbetsgivare eller ställa till svårigheter för den industri, det här är fråga om. Men det må ju dock i alla fall anses helt naturligt, att, då omständigheterna hava fogat det så, att jag nödgats i ganska stor utsträckning taga befattning med dessa förhållanden och därunder en hel del missförhållanden trätt i dagen, jag då begagnat mig av det tillfälle, som givits mig, att fästa uppmärksamheten på de olägenheter, som verkligen äro till finnandes. Och det förefaller mig en smula underligt, att såväl utskottets ärade ordförande som den siste ärade talaren kunde i sina anföranden uttala sig mot de här motionerna på den grund, att det har tillsatts en socialstyrelse, som har att taga befattning med sådana här frågor. Jag har ju dock redan i min motion framhållit, att vad jag åsyftat med min framställning var ingenting annat än en önskan, att denna socialstyrelse, när den nu går att utarbeta sina specialbestämmelser och avgiva förslag till Kungl. Maj:t till förordningar på detta område, ville ha sin uppmärksamhet riktad även på dessa synpunkter, som jag har tillåtit mig att framhålla, och jag kan ej förstå, att det skulle anses vara mindre lämpligt att fästa vederbörandes uppmärksamhet på sådana brister, som ju även de ärade talarne erkänna äro för handen. Ej heller kan jag förstå den anmärkningen, som utskottets ärade ordförande riktade mot mig, nämligen att jag skulle hava anklagat Kungl. Maj:t och Riksdagen för att ingenting göres på detta område. Jag tror ej, att mina ord föllo på det sätt, att man rättvisligen kan tolka dem i den riktningen. Vad jag menat, det var, att då det nu bevisligen förekommer missförhållanden — och det har ju också här blivit erkänt — så skulle det vara illa, om Kungl. Maj:t och Riksdagen ej på det kraftigaste sätt sökte ingripa för deras avhjälpande. Nu säger man, att det skulle medföra olägenhet att göra en sådan framställning, som ju även ligger i utskottets motivering, vilken jag är mycket tillfredsställd med. Det skulle vara en olägenhet därför, att vederbörande nu i början av sitt arbete vore så upptagna med en hel del speciella mål, att det skulle hopa alltför mycket med arbete på deras bord — något, som ej kunde anses välgörande. Jag har mig dock bekant, att vederbörande redan med anledning av vad som förekommit i den speciella fråga, som utskottets ärade ordförande drog fram, gått i författning om utarbetande av bestämmelser just med hänsyn till de förhållanden, som kommit i dagen vid den undersökning, som här har omtalats. Och jag tror ej, att de skola finna det olämpligt eller se det med oblida ögon, att de på grund av utskottets

Om undersökning av hälsotillståndet bland arbetare i särskilt hälsovådliga industrier.

(Forts.)

Om undersökning av hälsotillståndet bland arbetare i särskilt hälsovårdliga industrier.
(Forts.)

motivering säkerligen finna sig uppfordrade att ännu mer fästa sin uppmärksamhet på hithörande frågor. Ja, då utskottets ärade ordförande velat bestrida, att de uttalanden, som jag här citerade, i någon mån äro riktiga, så vill jag säga, att de gjorts av en läkare, som arbetat på den platsen i femton år; och då han betvivlade, att de kommit in till medicinalstyrelsen, så vill jag förklara, att jag också hört mig för där, och att jag med egna ögon läst hans rapport bland de handlingar, som finnas hos medicinalstyrelsen; och på min förfrågan hos medicinalstyrelsen, huruvida den vidtagit någon åtgärd med anledning av denna rapport, förklarade vederbörande, att de i allmänhet ej, då icke särskilda förhållanden det påkalla, taga upp sådana här frågor till behandling, vilka komma in i form av bilagor från provincialläkare. Utskottets ärade ordförande har också tillåtit sig att referera till en rapport, som först under gårdagen inlämnats till socialstyrelsen, en rapport av yrkesinspektören i det distrikt, som det här är fråga om. Jag fick kännedom om denna mycket sent på middagen i går. Först då fick jag därför tillfälle att taga reda på dess innehåll. Jag har den emellertid nu i mina händer, och jag kommer naturligtvis att i sinom tid göra de kommentarier till denna rapport, som jag redan funnit nödvändiga. När den nu kommit på tal, kan jag i alla fall ej underlåta att fästa uppmärksamheten på en punkt däri, och jag hänvisar dem, som tilläventyrs intressera sig närmare för frågan, att taga del av handlingarne, vilka finnas hos socialstyrelsen. Rapporten innehåller även en redogörelse rörande de undersökningsmetoder, som denna yrkesinspektör ansett sig kunna använda vid den här undersökningen. Det gick så till, att när han skulle förhöra en arbetare, så inkallades disponenten och fjärdingsmannen, och under detta förhör talade man om, att det intyg, som vederbörande avgivit, kunde föranleda ganska allvarliga påföljder. Det är ej underligt att, om man finner sådana undersökningsmetoder använda, man kan finna sig föranlåten att litet närmare granska även de övriga uppgifter, som komma från det hållet.

Slutligen kan jag ej underlåta att anföra ett uttalande av en mycket aktad prästman i den trakt det här är fråga om, nämligen kyrkoherden i församlingen, Hård av Segerstad, som visserligen ej, som möjligen en och annan skulle vilja insinuera, har avgivit sitt utlåtande på politiska grunder, eftersom han själv tillhör det parti, som den ärade utskottsordföranden tillhör. Han säger bland annat, att — för att tala med hans egna ord — »då jag alltid låtit mig angeläget vara att vidmakthålla ett gott och förtroligt förhållande mellan mig i egenskap av församlingens sjelasörjare och arbetarebefolkningen vid Konga fabrik, jag, för såvitt jag kan minnas, utan undantag varit kallad till dem vid alla långvariga och allvarliga sjukdomsfall och härvid av döende arbetare flerfaldiga gånger hört uttalas deras sorg och smärta över att de icke, då de känt bröstet angripet och hälsan undergrävd, på därom framställd begäran fått på någon tid

utbyta sysselsättningen i fabriken mot mindre hälsovådligt arbete med vedskälning etc., då de fått arbeta i friska luften, varav de, då de av någon anledning någon liten tid upphört med vistelsen i fabrikslokalerna, genast funnit lindring och lättnad i sitt befinnande. Så har icke endast omnämnde N. M. Håkansson utan även andra arbetare uttalat sig, varjämte de mycket ofta beklagat sig över ett inhumant och brutalt bemötande, då de vågat uttala sina önskingar rörande åtnjutande av ledighet någon tid eller förändring uti sin belägenhet. Deras levnadssätt och förhållanden hava synts mig så upprörande, att jag beslutat mig för att härom rådgöra med provincialläkaren i hopp om, att han skulle kunna finna omständigheterna kräva, att obligatorisk omväxling i arbetet eller någon tids årlig ledighet från det tvivelsutan mycket ohälsosamma fabriksarbetet borde föreskrivas.»

Om undersökning av hälsotillståndet bland arbetare i särskilt hälsovådliga industrier.
(Forts.)

Jag skulle här kunna framdraga en lång rad av fakta, meddelade av hederliga personer i orten, vilkas vederhäftighet ingen kan bestrida. Nu har utskottets ärade ordförande talat om de vetenskapliga undersökningar, som i detta speciella fall ha gjorts. Ja, jag vill ej uttala mig därom, då jag ej haft tillfälle att närmare taga reda på desamma. Men *verkligheten* i detta och i många andra fall som kommit till min kännedom är dock sådan, att det finnes skäl för myndigheterna, i detta fall socialstyrelsen och Kungl. Maj:t, att se till, vad som kan göras för att i någon mån råda bot på missförhållandena. Och jag kan ej förstå, att utskottets ärade ordförande liksom den siste ärade talaren med sådan skärpa har vänt sig mot den här framställningen, då de ju själva vänligt nog varit med om att genom sin motivering jämna vägen för dessa åtgärders vidtagande.

Herr Ericsson, Aaby: Herr talman, mina herrar! Den ärade motionären har varit besjälad av ett livligt intresse att rätta de missförhållanden, han tyckt sig upptäcka vid en industriell anläggning, och därom är ju ej annat än gott att säga. Han har vidare lyckats åstadkomma en utredning och undersökning av ämbetsmän och sakkunnige på området i fråga. Men denna undersökning har visat, att den massa intyg och uppgifter, som den ärade motionären har fått, i viss mån har kommit i ett helt annat ljus än det, vari det tett sig för motionären. Detta torde för var och en, som har haft att göra med emottagandet av sådana här uppgifter och intyg om missförhållanden, vara en ganska vanlig och naturlig sak. Att en undersökning har kommit i gång, ej heller därom är annat än gott att säga, och om en rättelse visar sig önskvärd, hoppas jag den sker, men jag reagerar emot att den ärade motionären upptar kammarens tid med att uppläsa dessa omtvistade intyg och vill göra Första kammaren till det forum, där man skall döma om dessa förhållanden. Det anser jag för min del kunna föra in på banor, som bliva högst olämpliga och oriktiga, och därför vill jag däremot inlägga en protest.

Om undersökning av hälsotillståndet bland arbetare i särskilt hälsovådliga industrier.

(Forts.)

Herr Ekelund: Jag kan icke annat än finna det vara i högsta grad anmärkningsvärt, att motionären ansett sig böra i klandrande ordalag bringa inför Första kammaren ett omnämmande av det sätt, varpå en statens tjänsteman fullgör ett tjänsteåliggande. Jag tror icke, att Första kammaren i det avseendet är rätt forum.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Herr talmannen yttrade, att han efter överenskommelse med Andra kammarens talman finge tillkännagiva, att omröstningar jämlikt § 65 riksdagsordningen komme att vid kamrarnas sammanträden fredagen den 14 innevarande mars anställas över de för sådana omröstningar föreslagna voteringspropositioner, som då vore av båda kamrarna godkända.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet de denna dag avlämnade Kungl. propositionerna:

nr 83, angående understödjande av föreläsningar och andra åtgärder till beredande av fortsatt utbildning för dövstumma;

nr 92, angående höjning av avlöningen för professorn i syfidiologi vid karolinska mediko-kirurgiska institutet;

nr 97, angående ökning av förslagsanslaget till lappmarks ekklesiastikverk;

nr 98, angående rätt för vissa tjänstemän att för avlöningsförhöjning tillgodoräknad sig tid, varunder tjänstledighet åtnjuts för fullgörande av värnplikt; och

nr 99, angående ändring av 9 och 12 §§ i avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar den 15 november 1907.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet följande under sammanträdet avlämnade Kungl. propositioner:

nr 90, angående ändring av §§ 1 och 10 i reglementet för småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt;

nr 91, angående ändring av § 17 mom. 1 i reglementet för folkskolläraernas pensionsinrättning; och

nr 96, angående ändringar i reglementet för dövstumläraernas pensionsanstalt.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffning av nya kanonlavetter m. m.,

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Norrlands dragonregementes utrustande med bajonetter,

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättande från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel,

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående om- och tillbyggnad av Smålands artilleriregementes kokinrättningsbyggnad,

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnader för underhåll av landsvägen mellan Boden och Lapträsk,

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffning av skodon för armén,

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående räntefritt lån för svenska församlingens i London kyrkobyggnad,

nr 29, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning om statsbidrag till möjliggörande av kinematografiska bilders användning i folkbildningsarbetet,

nr 30, i anledning av väckta motioner om medgivande av årlig semester för tjänstgörande prästmän, och

nr 31, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag rörande ändrade grunder för biskoparnes avlöning;

bankoutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i syfte att huvudmän i sparbanker icke må tillåtas att komplettera sig själva,

lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av justitieombudsmannens framställning till Riksdagen angående vidtagande av åtgärder för ernående av en snabbare rättskipning i högsta domstolen, och

nr 14 i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändringar och tillägg i visst syfte i lagen om aktiebolag;

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning av en av herr Forsell m. fl. i Andra kammaren väckt

motion, nr 156, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående sådan ändring i folkskolestadgan, att allmänheten må få närvara vid lärareprov; ävensom

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av herr Skarstedts motion, nr 90, om vidtagande av åtgärder för skyndsamt framläggande av den del av den s. k. skogslagstiftningskommitténs betänkande, som berör ungskogens skyddande.

Justerades elva protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,47 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna.*

Måndagen den 10 mars.

Kammaren sammanträde kl. 3,30 e. m.

Upplästes följande till kammaren inkomna dödsbevis:

Att *Gustaf Andersson*, 72 år, gift, godsägare, riksdagsman, Kolstad, avled i sitt hem den 8 mars 1913 kl. 5,15 e. m., intygar härmed

Norrköping den 9 mars 1913

Huvuddödsorsak:

Gastro-intestinal infektion (Paratyfus?).

Vilh. Lindvall,
Legit. läkare.

Herr talmannen yttrade: Så har då Gustaf Andersson slutat sitt lif. Han var en av våra veteraner. En självlärd man, bildad i det praktiska livets egen skola, hörde han icke till dem, som mycket belastat våra protokoll, eller som över huvud komma buller åstad; men han förde till rådslagen den klokhed, som de många årens erfarenhet skänker, och han förenade därmed den sinnets ungdomliga friskhet, som lättar arbetet och betager striderna deras bitterhet. En god kamrat var han; och i kamraternas minne faller över bilden av den bortgångne ingen annan skugga än den av skilsmässans vemod.

På gramställning av herr talmannen beslöt kammaren att till Konungen avlåta skrivelse med anmälan om det timade dödsfallet samt den därigenom inom kammaren uppkomna ledigheten bland riksdagsmännen för Östergötlands län; varefter ett i sådant avseende uppsatt förslag upplästes och godkändes.

Vid föredragning av ett från Andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 213, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, på grund av kammarens återremiss av utskottets utlåtande nr 1, i anledning av herr Tysks motion, nr 227, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ifrågasatt stadgande om förfaringssättet, då kvarstad meddelas å gods av viss beskaffenhet, beslöt Första kammaren att hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 1.

Vid föredragning av ett från Andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 214, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av herr Lundgrens i Vendelsberg motion, nr 17, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undervisning i skogsvård jämväl vid andra statsunderstödda skolor än folkskolor och med dem jämförbara läroanstalter, beslöt Första kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 2.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nädiga propositioner till Riksdagen:

Nr 10, angående upplåtande av lägenheter från förra militieboställena Honeröd nr 2 Hålegården och Honeröd nr 3 Mellangården samt Honeröd nr 4 Västergården i Göteborgs och Bohus län;

nr 102, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Dahl nr 1 i Södermanlands län;

nr 103, angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor; samt

nr 104, angående förslag till lag om hingstbesiktningstvång.

Föredrogas, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran följande den 8 innevarande mars bordlagda ärenden, nämligen statsutskottets utlåtanden nr 8 och 22—31, bevillningsutskottets betänkande nr 21, bankoutskottets utlåtande nr 19, lagutskottet utlåtanden nr 13 och 14, Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, ävensom Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet de under sammanträdet avlämnade kungl. propositionerna.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag tager mig friheten hemställa, att på föredragningslistan för morgondagens plenum måtte bland två gånger bordlagda ärenden först uppföras andra tillfälliga utskottets utlåtande nr 4, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret utredning och förslag om åstadkommande av ökad skyndsamhet i publicerandet av kamrarnas protokoll, ävensom i anledning av herr Clasons i ämnet väckta motion, nr 95, därefter bevillningsutskottets utlåtande nr 21, angående tull och skatt å socker m. m. och slutligen övriga på listan förekommande ärenden i den ordning, i vilken de där äro uppförda.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 3,50 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.